

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
Факультет міжнародного туризму та економіки
Кафедра туристичного, готельного та ресторанного бізнесу

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної (дипломної) роботи
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

на тему

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Виконав: студент 4 курсу, групи МТЕ-119

Спеціальність: 242 Туризм

Освітня програма: Туризмознавство

АНТОНЕЦЬ Дмитро Кирилович

Керівник: к.геогр.н., доцент ГУРОВА Д.Д.

Рецензент: к.н. з соц. ком., доцент Полежаєв Ю.Г.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**Національний університет «Запорізька політехніка»**Інститут, факультет Міжнародного туризму та економікиКафедра Туристичного, готельного та ресторанного бізнесуСтупінь вищої освіти Перший (бакалаврський) рівеньОсвітньо-кваліфікаційний рівень бакалаврСпеціальність 242 Туризм

(шифр і назва)

Освітня програма (спеціалізація) Туризмознавство

(назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ**Завідувач кафедри ТГРБ**Валентина ЗАЙЦЕВА

«___» _____ 2023 року

ЗАВДАННЯ**НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ (ДИПЛОМНУ) РОБОТУ СТУДЕНТА****АНТОНЦЯ Дмитра Кириловича**

1. Тема роботи (проекту) АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ,
керівник роботи (проекту) ГУРОВА Д.Д., к.геогр.н., доцент,
затвердженні наказом вищого навчального закладу від 09 грудня 2022 року № 426/1
2. Строк подання студентом роботи (проекту) 23.05.2023 р.
3. Вихідні дані до роботи (проекту) в роботі використанні навчальні посібники, підручники, статті наукових видань, Інтернет-джерела, матеріали міжнародних науково-практичних конференцій, монографії, статистичні дані ЮНВТО, Британської організації туризму
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
1) Теоретичні основи дослідження туризму. 2) Аналіз туристських центрів та подорожей у Великій Британії. 3) Розробка нового туру до Великої Британії.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)
Графічний матеріал кваліфікаційної (дипломної) роботи складає: 4 таблиці, 6 рисунків

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	ГУРОВА Д.Д., доцент каф. ТГРБ	31.01.2023	31.03.2023
2	ГУРОВА Д.Д., доцент каф. ТГРБ	31.01.2023	14.04.2023
3	ГУРОВА Д.Д., доцент каф. ТГРБ	31.01.2023	28.04.2023
Нормо контроль	ГУРОВА Д.Д., доцент каф. ТГРБ	31.01.2023	10.05.2023

7. Дата видачі завдання 31 січня 2023 року**КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН**

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Узгодження теми, складання змісту	31.01.2023	виконано
2	Вивчення літературних джерел	01.02-15.02.2023	виконано
3	Збір матеріалу на кваліфікаційну роботу	16.02-28.02.2023	виконано
4	Групування та аналіз зібраного матеріалу	01.03-15.03.2023	виконано
5	Виконання першого розділу	31.03.2023	виконано
6	Виконання другого розділу	14.04.2023	виконано
7	Виконання третього розділу	28.04.2023	виконано
8	Формування висновків та рекомендацій	03.05.2023	виконано
9	Оформлення кваліфікаційної роботи	10.05.2023	виконано
10	Перевірка роботи на плагіат	12.05.2023	виконано
11	Перевірка роботи керівником	15.05.2023	виконано
12	Одержання відгуку та рецензії	16.05.2023	виконано
13	Попередній захист кваліфікаційної роботи	17.05.-19.05.2023	виконано
14	Подання роботи на кафедрі	23.05.2023	виконано
15	Захист кваліфікаційної роботи	30.05.-02.07.2023	виконано

Студент

_____ Дмитро АНТОНЕЦЬ _____
 (підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи (проекту)

_____ Дар'я ГУРОВА _____
 (підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Метою кваліфікаційної (дипломної) роботи є аналіз розвитку туризму Великої Британії. Виходячи з поставленої мети, доцільно виконати такі **завдання**: розглянути теоретичні основи дослідження туризму; провести аналіз туристських центрів та подорожей у Великій Британії; розробити новий тур до Великої Британії.

Об'єктом наукового дослідження є туризм у Великій Британії.

Предметом дослідження є сукупність головних туристських центрів та видів туризму країни.

Методи дослідження: метод критичного аналізу наукової і методичної літератури; статистичний аналіз; методи системного та порівняльного аналізу; графоаналітичний метод; опис, узагальнення; метод наукової абстракції.

Інформаційну базу дослідження становлять статистичні дані Всесвітньої туристичної організації, служби статистики Британської організації туризму, міжнародних економічних організацій, державні стандарти та норми, монографії, наукові публікації, Інтернет-ресурси, власні дослідження автора.

Практичне значення результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані для розробки нових туристичних продуктів для залучення відвідувачів з усього світу, а також розвитку міжнародного туризму Великої Британії. Матеріали можуть бути використані приватними підприємцями, турфірмами, туроператорами, які мають бажання розробити новий туристський продукт для збільшення різноманітності турпродуктів, клієнтури, а відповідно й прибутків. Розроблений тур «Містична Велика Британія» можуть використовувати турфірми, які бажають урізноманітнити перелік своїх турів. Також матеріали кваліфікаційної роботи можна використовувати при викладанні дисциплін «Туристичне країнознавство» та «Міжнародний туризм».

Апробація результатів кваліфікаційної (дипломної) роботи. Основні результати дослідження доповідалися й обговорювалися на III міжнародній

науково-практичній конференції «Актуальні проблеми, пріоритетні напрямки та стратегії розвитку України» (м. Київ, 2021), на XIII Міжнародній науково-практичній конференції «International scientific innovations in human life» (м. Манчестер, Велика Британія, 2022 р.) та Міжнародній науково-практичній конференції «Світові досягнення і сучасні тенденції розвитку туризму та готельно-ресторанного господарства» (м. Запоріжжя, 2022 р.) за результатами яких опубліковано тези доповідей.

Структура. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку посилань (49 найменувань), одного додатку.

Обсяг. Загальний обсяг роботи становить 76 сторінок комп'ютерного тексту (3,2 авт. арк.), основний зміст роботи викладено на 69 сторінках (2,97 авт. арк.).

Графічний матеріал. Робота містить 4 таблиці та 6 рисунків.

АНОТАЦІЯ

Антонець Д. Аналіз розвитку туризму у Великій Британії. – Кваліфікаційна (дипломна) робота.

У роботі розглянуто теоретичні основи дослідження туризму; проведено аналіз туристських центрів та подорожей у Великій Британії; розроблено новий тур до Великої Британії. Цінність результатів дослідження полягає у розробці містичного туру, який є унікальним, таким, що майже не зустрічається на ринку України й за всіма критеріями є конкурентоспроможним.

Ключові слова: туризм, Велика Британія, туристичні центри, подорожі, сучасний стан, перспективи розвитку, містичний тур.

ANNOTATION

Antonets D. Analysis of the development of tourism in Great Britain. – Qualifying work.

The paper examines the theoretical foundations of tourism research; an analysis of tourist centers and travel in Great Britain was carried out; a new tour to Great Britain has been developed. The value of the research results lies in the development of a mystical tour that is unique, such that it is almost not found on the market of Ukraine and is competitive by all criteria.

Key words: tourism, Great Britain, tourist centers, travel, current state, prospects for development, mystical tour.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ
І ТЕРМІНІВ

ВВП – валовий внутрішній продукт

ВМФ – Військово-морський флот

див. – дивись

дод. – додаток

ін. – інше

км – кілометр

м – метр

м. – місто

млн. – мільйон

н.е. – наша ера

р., рр. – рік, роки

рис. – рисунок

с. – сторінка

Св. – Святий

ст. – століття

США – Сполучені Штати Америки

табл. – таблиця

тис. – тисяча

ЮНВТО – Всесвітня туристична організація

ЮНЕСКО – Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури

% – відсоток

°С – градус за Цельсієм

£ – фунт стерлінгів

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРИЗМУ	12
1.1. Понятійний апарат досліджень	12
1.2. Методологія та методи досліджень у сфері туризму	17
1.3. Туризм у Великій Британії	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТУРИСТСЬКИХ ЦЕНТРІВ ТА ПОДОРОЖЕЙ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ	26
2.1. Туристські центри Великої Британії	26
2.2. Аналіз туристських подорожей у країні	40
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА НОВОГО ТУРУ ДО ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ	49
3.1. Аналіз попиту на тур до Великої Британії	49
3.2. Розробка нового туристського продукту «Містична Велика Британія»	55
ВИСНОВКИ	67
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	70
ДОДАТКИ	75
Додаток А	76

ВСТУП

Актуальність теми. Туризм – різновид рекреації, один із видів активного відпочинку. Він відображає характерну тенденцію сучасності, коли перевага віддається розвиткові динамічного відпочинку, у процесі якого відновлення працездатності поєднується з пізнавальною діяльністю.

У деяких країнах туризм став вагомим статтею доходів держави і належить до найперспективніших галузей національної економіки.

Велика Британія має безпосереднє відношення до історії туризму, оскільки саме в цій країні на початку XVIII століття виник сам термін «туризм». Правда, тоді це був тільки прообраз сучасного туризму, який складався протягом усього XIX століття.

У Великій Британії виникло й поняття «турист», а також вперше з'явилися й деякі види туризму. Наприклад, круїзи почалися з того, що англійці в 1835 році організували регулярні прогулянкові рейси між північними островами Британії й Ірландії. Англійці ж першими використали локомотив для перевезення пасажирів зі Стокτονу в Дарлінгтон на відстань 10 миль. Не дивно, що Об'єднане Королівство й сьогодні займає лідируючі позиції на світовому туристському ринку.

В основі методологічного дослідження туризму Великої Британії є головні положення теорії суспільної географії, які закладено в працях О.І. Шаблія, О.Г. Топчієва, Е.Б. Алаєва, С.І. Іщука. А теоретико-методологічні положення географії туризму розроблені в працях О.О. Любіцевою, В.К. Бабарицькою, М.П. Крачилом. Теоретичні розробки у галузі економіки та організації туризму зустрічаються у зарубіжних вчених: Р. Дж. Джонсона, Д.Харвея, П. Хаггета, Я. Гезгали.

Мета дослідження – проаналізувати основні центри та напрями розвитку туризму у Великій Британії. Для виконання мети були поставлені наступні завдання:

- розглянути теоретичні основи дослідження туризму;
- провести аналіз туристських центрів та подорожей у Великій Британії;

– розробити новий тур «Містична Велика Британія».

Об’єктом наукового дослідження є туризм у Великій Британії.

Предметом дослідження є сукупність головних туристських центрів та видів туризму країни.

Методи дослідження: метод критичного аналізу наукової і методичної літератури; статистичний аналіз; методи системного та порівняльного аналізу; графоаналітичний метод; опис, узагальнення; метод наукової абстракції.

Інформаційну базу дослідження становлять статистичні дані Всесвітньої туристичної організації, служби статистики Британської організації туризму, міжнародних економічних організацій, державні стандарти та норми, монографії, наукові публікації, Інтернет-ресурси, власні дослідження автора.

Практичне значення результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані для розробки нових туристичних продуктів для залучення відвідувачів з усього світу, а також розвитку міжнародного туризму Великої Британії. Матеріали можуть бути використані приватними підприємцями, турфірмами, туроператорами, які мають бажання розробити новий туристський продукт для збільшення різноманітності турпродуктів, клієнтури, а відповідно й прибутків. Розроблений тур «Містична Велика Британія» можуть використовувати турфірми, які бажають урізноманітнити перелік своїх турів. Також матеріали кваліфікаційної роботи можна використовувати при викладанні дисциплін «Туристичне країнознавство» та «Міжнародний туризм».

Апробація результатів кваліфікаційної (дипломної) роботи. Основні результати дослідження доповідалися й обговорювалися на III міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми, пріоритетні напрямки та стратегії розвитку України» (м. Київ, 2021) [47], на XIII Міжнародній науково-практичній конференції «International scientific innovations in human life» (м. Манчестер, Велика Британія, 2022 р.) [48] та Міжнародній науково-практичній конференції «Світові досягнення і сучасні тенденції розвитку туризму та готельно-ресторанного господарства» (м. Запоріжжя, 2022 р.) [49]

за результатами яких опубліковано тези доповідей.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна (дипломна) робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, переліку посилань (49 найменувань) та додатку (1 позиція). Загальний обсяг роботи становить 76 сторінок комп'ютерного тексту (3,2 авт. арк.), основний зміст роботи викладено на 69 сторінках (2,97 авт. арк.). Робота містить 4 таблиці та 6 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТУРИЗМУ

1.1. Понятійний апарат досліджень

Туризм є масовим соціально-економічним явищем світового масштабу. У жодній іншій сфері не перетинається стільки різних культур. Тому туризм з кожним роком стає все популярнішим, і, внаслідок цього, взаємодія між носіями різних культур набуває глобального масштабу. Туризм в уявленні більшості людей пов'язаний з відпочинком, новими враженнями, задоволенням. Він міцно увійшов у життя людини з її природним прагненням відкрити і пізнати незвідані краї, пам'ятники природи, історії та культури, звичаї і традиції різних народів [1, с. 4].

Туризм можна визначити як мистецтво, науку і бізнес діяльність, спрямовані на залучення і переміщення мандрівників і туристів. Для багатьох країн, що розвиваються туризм являє собою один з найбільш прибуткових і динамічних секторів світової економіки і простий спосіб досягнення стійких торгових відносин з іншими країнами. Туризм сприяє міжнародному взаєморозумінню і поліпшенню економічної ситуації в країні [2, с. 159].

Туризм – це динамічне, орієнтоване на споживача явище, що розвивається та включає наступні види сервісних послуг:

- подорожі (круїзи, автобуси, літаки, автомобілі, залізниці);
- проживання (готелі та мотелі, конференції, виставки, зустрічі);
- харчування (ресторани, кафе, бари);
- відпочинок і дозвілля (ігри, парки, розваги, атракціони) [3, с. 3].

При розгляді економічного підходу про «туризм» говорять як про особливу економічну галузь, яка увібрала в себе функціонування туристично-рекреаційних комплексів, що надають послуги і товари для задоволення туристичних потреб мандрівників [4, с. 3]. Відповідно до галузевого підходу туризм розглядається як самостійна галузь національної економіки, у межах якої створюється специфічний туристичний продукт, тобто товар або послуга для задоволення потреб осіб, які подорожують [5 ,

с. 4]. Прихильником даного підходу виступає і Д. І. Соловійов, говорячи, що «туризм – сукупність соціально-економічних відносин, що на платній основі забезпечують потреби людини у відпочинку, лікуванні, забезпеченні професійних та інших цілей шляхом використання рекреаційних та історико-культурних ресурсів» [6, с. 83].

Туризм як діяльність також можна трактувати як особливий рід міжособистісної діяльності, що в умовах інтернаціоналізації життя перетворилися у форму використання вільного часу, засіб міжособистісних зв'язків у процесі політичних, економічних і культурних контактів, в один із факторів, які визначають якість життя.

Широке поширення серед вчених і фахівців отримало сутнісне визначення туризму, запропоноване Міжнародною асоціацією наукових експертів у галузі туризму. Згідно з ним, туризм – це сукупність відносин і явищ, які виникають під час переміщення та перебування людей в місцях, відмінних від їх постійного місця проживання та роботи [3]. Однак, це поняття має розпливчастий характер. По-перше, під поняттям «туризм» розуміється тимчасове переміщення людей в іншу країну. Під тимчасовим переміщенням» розуміється період до одного року. По-друге, згідно з міжнародною статистикою до туристів відносяться особи, які відвідують іншу країну з будь-якою метою, крім оплачуваної роботи, як мінімум на один нічліг.

Також деякі дослідники розуміють туризм як тимчасові тивіїзди громадян та осіб без громадянства у вільний час з постійного місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійних, спортивних, релігійних, ділових, освітніх та інших цілях на термін не менше 24 годин і не більше 6 місяців і без заняття оплачуваною діяльністю в місці тимчасового перебування» [7, с. 14]. Найважливіша ознака, що визначає туристські переміщення, – вільний час людини. Під вільним часом в туризмі слід розуміти час відпустки, канікул, вихідних і святкових днів, час після виходу на пенсію. Друга найважливіша ознака туризму – мета переміщення. У визначенні чітко позначені ці цілі: оздоровчі, пізнавальні, професійні, спортивні, релігійні, ділові, освітні. Третя ознака встановлює

часові рамки туристичного переміщення не менше 24 годин і не більше 6 місяців, що надзвичайно важливо для туристської статистики і економіки туристичної індустрії. Четверта ознака, що характеризує туристські переміщення, передбачає неможливість заняття оплачуваною діяльністю в місці тимчасового перебування. Це означає, що турист крім вільного часу повинен володіти і вільними коштами, які він готовий витратити на певні цілі, пов'язані з відпочинком і відновленням організму [7, с. 15].

На Уругвайському раунді країн-партнерів Генеральної угоди з тарифів і торгівлі було розроблено визначення туризму, яке включає наступні види діяльності та послуги:

- діяльність туристських організацій – туроператорів і турагентів;
- більшість послуг пасажирського транспорту, в тому числі оренду автомобілів і використання транспорту для екскурсій;
- засоби розміщення і харчування;
- рекреаційні, культурні, спортивні та інші розважальні послуги;
- додаткові (допоміжні) послуги, наприклад, гідів, організацію конгресів, страхування, пов'язані з туризмом фінансові послуги – кредитні картки, туристські чеки і допоміжні служби, медичне обслуговування, торгівля товарами туристського призначення і для використання туристами (безмитна торгівля, магазини в туристських центрах) [8, с. 4 – 5].

В основі системи туризму лежать дві субсистеми:

- суб'єкт туризму, тобто, турист – споживач туристських послуг з усім різноманіттям його потреб і мотивів поведінки;
- об'єкт туризму, що складається з трьох елементів: туристського регіону, туристських підприємств і туристських організацій [8, с. 6].

Одним з головних елементів туристичної системи є туристська дестинація. Зарубіжні автори мають на увазі під цим поняттям певне місце для відпочинку і подорожей, привабливу для туристів географічну зону, що залишає у мандрівників враження і емоції [9]. У пострадянській літературі туристська дестинація описується як певна територія, що надає різні послуги, які відповідають потребам мандрівника і задовольняють його потреби на транспортування, проживання, харчування, розваги,

оздоровлення тощо, як місце, що має всі необхідні установи та обране туристським сегментом як ціль поїздки [8, с. 18]. Таким чином, дестинація (місце призначення) приваблює мандрівників для тимчасового перебування, оскільки вона має такі характерні риси, яких немає в країнах їх проживання.

Однак не будь-яка територія може бути віднесена до дестинації. Для того щоб місце (територія) могла називатися дестинацією, воно повинно відповідати таким основним вимогам:

1) наявність певного набору послуг, необхідних для прийняття туристів. Причому, це повинен бути саме той набір послуг і обов'язково такої якості, яких турист очікує, купуючи пропонований йому туристський продукт. До нього, в першу чергу, відноситься:

– доставка (транспорт) до дестинації і назад. Зараз значення цієї вимоги збільшується, і її виконання має бути обов'язковим;

– можливість переночувати (наявність готелів, кемпінгів, дачних будиночків тощо) і поїсти (ресторани, кафе, бари тощо) з відповідним рівнем обслуговування;

2) наявність певного набору пам'яток, які могли б зацікавити туристів. Саме тут виникає конкуренція між дестинаціями. Тому що чим цікавіше місце з точки зору можливостей побачити і дізнатися більше нового, тим вище його рейтинг серед дестинацій і, відповідно, тим більше воно відвідується туристами;

3) наявність інформаційних систем, які є необхідним інструментом дестинації на туристському ринку. Перш за все, це можливість доступу до інформації систем комп'ютерного резервування і бронювання [7].

До основних видів туризму відносяться внутрішній (національний) та зовнішній (міжнародний) туризм.

Внутрішній туризм включає жителів будь-якої країни (регіону), які подорожують по своїй країні (регіоні). Ця форма туризму не приносить країні валюту, хоча і впливає на розвиток економіки, впливаючи на перерозподіл доходів між регіонами країни. Однією з умов для розвитку цього виду туризму є наявність необхідних засобів прийому та

обслуговування туристів. Іншою умовою є відповідний рівень розвитку внутрішньої інфраструктури (транспорт, дороги тощо) країни.

Міжнародний туризм охоплює поїздки за межі країни, що пов'язано з дотриманням певних формальностей (митний, валютний, медичний контроль). Міжнародний туризм, у свою чергу, поділяється на активний (в'їзний) і пасивний (виїзний) туризм. Для більш повного визначення туризму Всесвітня туристська організація запропонувала ввести таку класифікацію за типами туризму: внутрішній, в'їзний і виїзний туризм. Основним критерієм даних визначень є перетин державних кордонів. Причому цю класифікацію можна застосовувати як для країни, так і для кожного конкретного регіону (дестинації) [10].

Таким чином, поняттями, ключовими для дослідження туристичної індустрії, є поняття «туризм», «турист», «дестинація». «»Туризм розуміємо як тимчасові виїзди громадян і осіб без громадянства у вільний час з постійного місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійних, спортивних, релігійних, ділових, освітніх та інших цілях на термін не менше 24 годин і не більше 6 місяців і без заняття оплачуваною діяльністю в місці тимчасового перебування. Турист, у свою чергу, це – споживач туристських послуг з усім різноманіттям його потреб і мотивів поведінки. Туристична дестинація розуміється як певна територія, що надає різні послуги, які відповідають потребам мандрівника і задовольняють його потреби на транспортування, проживання, харчування, розваги, оздоровлення тощо. Основними видами туризму є внутрішній та міжнародний, останній поділяється на в'їзний та виїзний за напрямом подорожі [11].

1.2. Методологія та методи досліджень у сфері туризму

Формування науки про туризм відбувається на двох основних рівнях, як «зверху» – постановка проблем, формулювання ідей та гіпотез, визначення концептів туризму, розробка теоретичних моделей, так і «знизу» – теоретичне осмислення практики туризму, узагальнений аналіз її складових, економіки, маркетингу, логістики, рекреалогії тощо. Отже, сьогодні є всі підстави стверджувати, що туризм – це і вид господарської діяльності, і одночасно сфера теоретичної праці [11, с. 173].

На разі туризм може вивчатись і управлятись тільки загальними зусиллями спеціалістів різних наукових галузей. Виходячи з такої позиції, окремі автори розглядають знання про туризм як універсальну науку, яка «обслуговується» низкою суміжних наук і сама перетворюється у складову цих наук [4, с. 176]. Наочно цю тезу продемонстровано на рисунку 1.1.

Кожна наука володіє власними методами дослідження. Метод наукового дослідження – це система інтелектуальних і (або) практичних операцій (процедур), які спрямовані на розв'язок певних пізнавальних задач з урахуванням певної пізнавальної мети [3].

Основними підходами, або методами, у дослідженні туризму є наступні: аналітичний, просторовий, хронологічний (часовий), формально-логічний, географічний і культурний. При цьому використовуються матеріали, підходи та методичні прийоми й інших дисциплін: історичний, географічний (комплексний і проблемний), політологічний, культурний тощо. Так, наприклад, багато рис сучасного вигляду тієї чи іншої країни, своєрідність її традицій, мистецтва, мови, народної творчості визначаються особливостями її історичного розвитку, саме тому історичний розділ став обов'язковою складовою туристичної характеристики, а використання понять, термінів і деяких методів історичного дослідження – необхідною складовою туристичного вивчення країни [12].

Професор О. Шаблій висуває такі вимоги до методів дослідження:

- якість (загальна зрозумілість методу);
- націленість (спрямованість методу на досягнення певної мети);

- детермінованість (чітка послідовність застосування методу);
- результативність (здатність забезпечувати досягнення мети);
- надійність (здатність забезпечувати бажаний результат);
- економність (здатність методу досягати результату при найменших витрат коштів і часу) [13, с. 60 – 61].

З поняттям методу тісно пов'язане поняття методології, методики. Методологію розглядають як вчення про структуру, логічність організації, методи та засоби діяльності. У науці – це вчення про принципи побудови, форми і способи наукового пізнання. За визначенням Е. Алаєва, методологія – сукупність істотних елементів теорії, конструктивних для самої науки; методологія, на відміну від теорії, не приносить нового знання; на відміну від концепції не служить основою для практики, але вона розвиває в науці елементи, без яких неможливий розвиток самої науки. Образно кажучи, методологія – це концепція розвитку теорії, а концепція – методологія переходу від теорії до практики [10]. За О. Шаблієм, важливим положенням в методології є насамперед те, що «кожен метод дослідження сам повинен бути теоретично обґрунтованим» [13, с. 93]. Методику, в свою чергу, розглядають як вчення про особливості застосування окремого методу або системи методів або сукупність прийомів дослідження.

При вивченні туристичного потенціалу Великої Британії доцільно застосовувати такі методи. Загально-логічними методами є аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія.

Аналіз – це розчленування, розкладання об'єкту дослідження на частини з метою їх самостійного вивчення. Даний метод дозволяє досліджувати явище шляхом розгляду його окремих сторін, властивостей, складових частин. Завдання аналізу – з різного роду даних, що відображають окремі явища і факти, скласти загальну цілісну картину процесу, виявити притаманні йому закономірності [14].

Синтез – це поєднання окремих сторін, частин об'єкту дослідження в єдине ціле. Явище вивчається в його єдності і взаємному зв'язку частин. Синтез – це не довільне з'єднання частин цілого, а обґрунтоване

об'єднання з виділенням сутнісних якостей. Аналіз і синтез взаємопов'язані. Вони грають важливу роль в пізнавальному процесі [15].

Індукція – це рух думки (пізнання) від фактів, окремих випадків до загального положення. Індуктивні умовиводи «наводять» на думку, на загальне. Наприклад, в туризмі метод індукції використовується для встановлення причинних зв'язків між наявністю туристських ресурсів, розвитком туристських маршрутів і програм і кількістю туристів, які відвідують даний регіон [14].

Дедукція – це виведення одиничного, приватного з якого-небудь загального положення; рух думки (пізнання) від загальних тверджень до тверджень про окремі предмети або явища. За допомогою дедуктивних умовиводів «виводять» певну думку з інших думок [15].

Так, вивчаючи розвиток туризму в окремому регіоні, необхідно виявити фактори, що обмежують розвиток туризму:

- кадровий дефіцит;
- яскраво виражена сезонність туристичного потоку;
- недостатньо розвинена туристична інфраструктура (відсутність готелів з достатньою кількістю місць для розміщення туристів, високі ціни на послуги в готельному бізнесі, недостатня кількість організованих туристичних стоянок, невідповідність показників «ціна – якість» надаваних послуг в галузі туризму та готельного обслуговування населення);
- незадовільний стан туристичних об'єктів і доріг;
- відсутність єдиної інвестиційної бази для розвитку об'єктів туризму;
- переважання частки неорганізованих туристів над організованими.

Опис – це фіксація ознак досліджуваного об'єкта, які встановлюються, наприклад, шляхом спостереження або вимірювання.

Опис буває:

- безпосереднім, коли дослідник безпосередньо сприймає і вказує ознаки об'єкта;
- опосередкованим, коли дослідник відзначає ознаки об'єкта, які сприймалися іншими особами [14].

Статистичне дослідження в туризмі є науково організованим процесом отримання первинної статистичної інформації або планомірного збору даних про досліджуваних явищах суспільного життя.

Статистична звітність в туризмі забезпечує використання даних державної статистики та необхідна для прийняття обґрунтованих управлінських рішень зацікавленими користувачами, порівнянності показників відповідно до вітчизняної та міжнародної статистичної методології.

Статистика в туризмі використовується, наприклад, в тих випадках, коли треба визначити такий параметр, як в'їзне споживання туристами (послуги з розміщення, харчування та напоїв, послуги турагентств і туроператорів, послуги туристичних гідів, послуги підприємств культури, організація відпочинку та розваг). Досліджуються також і інші специфічні напрямки, характерні для конкретного регіону, туристської компанії, готельного комплексу, туроператора [5]. При виконанні кваліфікаційної роботи використання статистичної звітності дозволило оцінити показники розвитку туризму у Великій Британії.

SWOT-аналіз – це аналіз сильних і слабких сторін організації, явища чи процесу, виявлення можливостей і загроз розвитку. Результати дослідження можуть бути використані при оцінці конкурентоспроможності, потенціалу і визначенні стратегії [16].

SWOT – початкові літери слів Straights (Сильні сторони), Weaknesses (Слабкі сторони), Opportunities (Можливості), Threats (Загрози). В 1963 році в Гарварді на конференції з проблем бізнес-політики професор К. Ендрюс вперше публічно озвучив акронім SWOT. Цей акронім був представлений візуально у вигляді матриці SWOT. Спочатку SWOT-аналіз був заснований на озвучуванні і структуризації знань про поточну ситуацію і тенденції, пізніше – став використовуватися в ширшому значенні – для конструювання стратегій. Тобто, з появою SWOT-моделі аналітики отримали інструмент для своєї інтелектуальної праці. SWOT-аналіз – це процес встановлення зв'язків між найхарактернішими для об'єкту можливостями, загрозами, сильними сторонами (перевагами), слабкостями,

результати якого в подальшому можуть бути використані для формулювання і вибору стратегій розвитку. SWOT-аналіз дає змогу формувати загальний перелік стратегій з урахуванням їхніх особливостей – адаптації до середовища або формування впливу на нього [17].

В цілому, проведення SWOT-аналізу зводиться до заповнення матриці, що містить чотири сектори, так званої «матриці SWOT-аналізу». У відповідні клітинки матриці необхідно занести сильні і слабкі сторони явища, а також можливості його розвитку і загрози:

1) сильні сторони розвитку туризму в країні – те, у чому на теперішній час вбачаються його переваги або якась особливість, котра дасть додаткові можливості. Сильні сторони розвитку туризму полягають в наявному досвіді, наявності інформаційних ресурсів, наявності технологічного забезпечення;

2) слабкі сторони туризму – це відсутність чогось важливого для його розвитку або проблеми, які на сучасному етапі не вдаються вирішити;

3) можливості – це сприятливі обставини, які можна використати для подальшого розвитку туризму в країнах. Як приклад можливостей можна розглядати появу нових технологій, розвиток нових видів туризму та туристичних напрямів;

4) загрози – події, настання яких може несприятливо вплинути на розвиток туризму у країні [17].

Таким чином, виявлено, що у ході дослідження туристичного потенціалу Великої Британії доцільно застосовувати наступну систему методів: аналітичні і синтетичні методи, індуктивні методи, дедуктивні методи, опосередкований опис, аналіз даних статистичних досліджень та SWOT-аналіз.

1.3. Туризм у Великій Британії

Більш 6 % працездатного населення Великої Британії (тобто більш півтора мільйонів чоловік) зайняті в індустрії туризму. Велика Британія – батьківщина сучасного туризму як форми проведення культурного дозвілля. Ще в 1840 р. проповідник Кук з англійського містечка Мельбурн заснував

першу у світі туристську фірму. Через рік фірма організувала для п'ятисот членів «Товариства тверезих» поїздку передмістями Лондона, а в 1844 – 1846 роках – екскурсії в різні частини Англії і Шотландії [18].

До початку 50-х років того ж століття у Великій Британії існувало вже кілька туристських фірм, і щорічно в поїздках країною брало участь більш ніж 160 тис. осіб. У 1856 році фірма Кука організувала першу групову туристську поїздку в країни Західної Європи. Цю дату звичайно вважають початком міжнародного туризму. Наприкінці XIX ст. туристські подорожі по своїй країні і за кордоном набули у Великій Британії масового характеру і вийшли за межі Європи.

У 1860 – 1870-ті роки проводилися туристські поїздки в США, а в 1878 р. на Всесвітню виставку в Париж з Великої Британії прибуло 75 тис. осіб. Те, що міжнародний туризм широко розвинувся у країні раніше, ніж в інших країнах, пояснюється низкою причин, серед яких більш високий у той час економічний рівень порівняно з іншими країнами і, відповідно, вищий рівень життя населення; швидка урбанізація; уведення загальної початкової і розвиток середньої та вищої освіти; передове трудове законодавство, що встановило для всіх найманих робітників щорічну оплачувану відпустку та обмежило робочий час. Мав значення і гарний розвиток на той час залізничного і морського транспорту, а також близькість до континентальної Європи, зручний зв'язок з нею через протоку Ла-Манш [19].

Автомобільний транспорт є найважливішим та найпоширенішим у транспортній у системі Великобританії. Незначні дороги становлять 87,3% загальної довжини доріг у Великобританії, тоді як основні дороги – лише 12,7%. За оцінками, понад 75 % домогосподарств у Великобританії володіють автомобілем, і велика кількість з них також користується іншими механізмами, такими як вантажівки, автобуси та мотоцикли [20].

Велика Британія – перша країна, яка спадає вам на думку, коли мова йде про поїздки по лівій стороні дороги. Справа в тому, що Великобританія є однією з 50 країн світу, де автомобілі рухаються таким шляхом.

Залізнична мережа насправді є найстарішим типом структурованого транспорту у Великобританії та найстарішою залізничною системою у світі. Зараз у Великобританії є 22 компанії, які надають залізничні послуги з Network Rail, яка керує більшістю з них у Великобританії та NI Railways у Північній Ірландії [21].

Транспорт у Великобританії також включає комплексну систему авіаційних аеропортів. Країна налічує величезну кількість аеропортів (з них 470 тільки в Англії), 24 з яких є міжнародними. Мільйони пасажирів щороку прибувають або вилітають з британських аеропортів, що робить сектор авіаперевезень Великобританії одним з найбільших у світі.

Як острівна держава, Великобританія особливо залежить від повітряних і морських подорожей, тому аеропорти та морські порти відіграють важливу роль у транспортній системі Великобританії. Вони мають вирішальне значення для внутрішньої економіки та міжнародної торгівлі. На додаток до цього, кілька районів, таких як Північна Ірландія та Шотландські острови, більш географічно ізольовані від решти Великобританії та особливо залежать від авіа- та морських подорожей [19].

До Другої світової війни внутрішній туризм у Великій Британії значно перевищував міжнародний за кількістю людей, які беруть у ньому участь. На початку 30-х років XIX ст. третина всіх мешканців країни проводила свою відпустку поза постійним місцем проживання в межах Великої Британії, а в зарубіжні країни щорічно виїжджало до мільйона чоловік. Після Другої світової війни, особливо наприкінці 1950-х років, туризм у Великій Британії швидко поширюється. Це було зумовлено насамперед докорінними змінами в транспорті: ростом мережі вдосконалених автомобільних доріг і кількості легкових автомобілів у населення, швидким розвитком і здешевленням повітряного транспорту. Важливу роль відіграло введення в країні щорічного двотижневої, а для частини населення – тритижневої оплачуваної відпустки.

У Великій Британії склалися сприятливі умови для розвитку туризму: у країні немає районів, що віддалені від моря більш ніж на 160 км, багато міст розташовані безпосередньо на узбережжі. Наявні різноманітні

ландшафти, в кожній з частин країни є гірські чи горбкуваті райони, величезна кількість річок і озер. У населення в приватній власності налічується понад 400 тис. морських і більш ніж 100 тис. річкових прогулянкових суден.

Понад 10 % території Великої Британії займають національні парки і так звані ландшафтні території, вони є у всіх частинах країни. Найбільші за розмірами національні парки розташовані в Шотландії (Нортгумберленд, Нордворкмурс, Ворюдир Далес), Уельсу (Ексмур, Дартмур) і Північної Англії (Дервент). Туристів приваблюють історичні та архітектурні пам'ятки, представлені практично у кожному місті країни [22].

Велика Британія залучає туристів з усього світу своєю багатовіковою самобутньою культурою, історією, неповторним «чисто англійським» шармом і колоритом. Достаток визначної пам'яток, знаменних пам'ятників, що несуть відбиток різних епох від Древнього світу до Новітнього часу, різноманіття музеїв, що представляють найбагатшу культурну спадщину (у різні періоди Велика Британія подарувала світу сонм найбільших письменників, учених і державних діячів) забезпечують нескінченний інтерес до цієї унікальної держави. Імениті британські університети (Кембридж, Оксфорд, Единбург і інші) залучають студентів з усього світу. У Лондоні й інших найбільших містах Великобританії (Глазго, Ліверпуль тощо) проводиться величезна кількість бізнесів-форумів і конгресів, що також сприяє залученню туристів-бізнесменів.

Максимальний приплив туристів забезпечують країни-сусіди: Німеччина, Франція, Ірландія, Бельгія, Нідерланди, країни скандинавського півострова, а також: США, Канада, Нова Зеландія, Австралія, Південно-Африканська республіка. З кожним роком зростає приплив туристів-неєвропейців, наприклад американців. Стрімкими темпами збільшується потік туристів, що прибувають у Великобританію з Японії. Витрати іноземців у Великобританії перевищують аналогічні витрати, здійснювані британцями за кордоном, що створює позитивний туристичний баланс. Туризм приносить британському бюджету постійну статтю доходів та іноземної валюти [23].

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТУРИСТСЬКИХ ЦЕНТРІВ ТА ПОДОРОЖЕЙ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

2.1. Туристські центри Великої Британії

Туризм у Великій Британії до початку ХІХ століття розвивався у загальноєвропейському контексті та передбачав спочатку торгівлю, дипломатію, освітні цілі, паломництво і лікування, пізніше – розваги (Олімпійські ігри, перетворення паломництва на розважальні подорожі) та пізнання історії (пам'ятники великих цивілізацій у Південній Європі). До головних видів туризму в країні належать: культурний, діловий, освітній, фестивальний, спортивний, ностальгічний та сільський туризм [24].

Велика Британія залишається одним із найбільш популярних туристичних напрямів у світі через особливі історію, культуру та природні умови. Оскільки Велика Британія складається з чотирьох адміністративних частин – Англії, Шотландії, Уельсу і Північної Ірландії, вони і є туристськими районами. Розглянемо головні туристські центри в цих районах.

Лондон. На долю індустрії туризму й суміжних галузей у Лондоні доводиться 8,7 % робочих місць (дані на 2021 р.). За величиною в'їзного турпотoku Лондон посідає друге місце серед європейських столиць, уступаючи лише Парижу. Тенденція, характерна для Лондона й багатьох інших британських турцентрів, полягає в поступовому скороченні обсягів внутрішнього в'їзного туризму на тлі росту числа закордонних туристів, які знову мають можливість відвідувати країну після пом'якшення карантинних обмежень, викликаних пандемією ковіду. Найважливіші закордонні ринки: країни Євросоюзу (49% в'їзного турпотoku); США й Канада (16%). Середня тривалість перебування закордонного туриста в Лондоні становить шість днів; середня величина витрат під час поїздки – 552 фунта [25].

Значну частину території Лондона займають парки та сквери. В англійській столиці нараховується вісім королівських парків (Royal Parks)

загальною площею біля 2000 гектарів. До числа найкрупніших відносяться Річмонд-Парк, Буши-Парк і Ріджентс-Парк [22].

У Лондоні розташовується п'ять великих ділових районів: Сіті, Вестмінстер, Кенері-Уорф, Кемден та Іслінгтон, Ламбет і Саутворк. У Сіті перебувають відділення фінансових, брокерських, страхових компаній і юридичних фірм; у Вестмінстері розташовані штаб-квартири великих корпорацій, державні установи, банки, компанії, що ведуть операції з нерухомістю, фонди венчурних інвестицій; у Кемдені та Іслінгтоні розташовуються офіси фінансових компаній, архітекторів і проектувальників, художників, дизайнерів і модельєрів; у Кенері-Уорф перебувають банки, ЗМІ, юридичні фірми; у Ламбеті та Саутворкі – аудиторські та консалтингові фірми, органи місцевого самоврядування. Офісні площі Вест-Енда належать до самих дорогих у світі.

Сучасний Лондон – один з найбільших у світі ділових і комерційних центрів, поряд з Нью-Йорком і Токіо, він входить до числа «командних пунктів» глобальної економічної системи. Лондон – один з найбільших європейських мегаполісів. На його долю доводиться близько 20% ВВП Об'єднаного Королівства.

Завдяки своєму географічному розташуванню Лондон став сполучною ланкою між американськими й азіатськими ринками. Норми англійського договірного права широко застосовуються в міжнародних ділових відносинах. Сприятливі умови для ділової активності й розвинена транспортна інфраструктура також підвищують привабливість міста для закордонних інвесторів [26].

Різноманіття культурного життя залучає в столицю численних шанувальників класичної музики й театру. У число всесвітньо відомих музичних колективів входять Лондонський симфонічний оркестр, Лондонський філармонічний оркестр, Королівський філармонічний оркестр, оркестр Філармонія й Симфонічний оркестр ВВС. До найвідоміших камерних оркестрів відносяться Оркестр епохи Освіти та Академія Святого Мартіна в полях (Academy of St. Martin-in-the-fields). Серед безлічі концертних залів Лондона найбільшою популярністю користуються Royal

Festival Hall, Queen Elizabeth Hall, Barbican Centre і Royal Albert Hall.

Центр лондонського театрального життя – центральна частина Вест-Енду. У цьому районі, розташованому між Стрендом і Оксфорд-Стріт, перебувають близько сорока театрів. Найвідоміші з них – Drury Lane, Shaftesbury Avenue і The Strand. Серед постановок переважають мюзикли, класичні добутки та комедії. До найбільш відомих із числа некомерційних і фінансованих з бюджету театрів відносяться Національний театр, розташований у районі Саут-Бенк на південному березі Темзи, Шекспірівська королівська трупа в Стратфорді, Глобус, сучасна реконструкція шекспірівського «Глобуса», театри Royal Court, Олд Вік і Нью Вік [26].

На схід розташовується Ковент-Гарден з його численними магазинами, розважальними закладами й вуличними артистами. Тут перебуває знаменитий Королівський оперний театр. У Королівському оперному театрі, Лондонському Колізеї, Театрі Седлерс Веллс і Альберт-Холі проходять виступи Королівського балету, Англійського національного балету, Лондонської королівської опери та Англійської національної опери.

Оксфорд-Стріт – сама довга з торговельних вулиць Об'єднаного Королівства (1,6 км). Тут розташовується безліч невеликих магазинів і кілька універмагів, у тому числі Selfridges. До південно-заходу, на вулиці Найтсбрідж перебувають дорогі бутікі та універмаг Harrods. Лондон – одна з європейських столиць високої моди. У число лондонських модельєрів, що здобули міжнародну славу, входять Вівьєн Вествуді, Джон Гальяно, Стеллаі Маккартні, Маноло Бланік і Джиммі Чу [27].

Проектом, що прикрасив британську столицю на рубежі тисячоріч, стало колесо огляду London Eye, розташований в Ламбеті на південному березі Темзи. Відкрите для широкої публіки в березні 2000 року, воно на якийсь час стало найвищим колесом огляду у світі (135 м). У червні 2000 року був відкритий пішохідний міст Millennium Bridge, який пересік Темзу неподалік від собору Св. Павла.

У Лондоні налічується близько 250 музеїв і близько ста інших туристських визначних пам'яток. Чотири з них (королівські ботанічні сади

Кью-Гарденс, район Maritime Greenwich, Вестмінстерський палац і лондонський Тауер) занесені до Реєстру об'єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. До числа самих відвідуваних туристських об'єктів відносяться Британський музей, галерея Тейт Модерн, Національна галерея, Музей природної історії, колесо огляду London Eye, Музей науки, Музей Вікторії й Альберта, Тауер, Національний морський музей, собор Св. Павла, Національна портретна галерея, Британська галерея Тейт, Кью-Гарденс, Британська бібліотека, Лондонський зоопарк, Вестмінстерське абатство, будівля британського Парламенту, Королівська академія мистецтв, Імперський військовий музей, палац Хемптон-корт, музей мадам Тюссо, Лондонський акваріум, Лондонські підземелля [28].

Крім історико-архітектурних пам'яток, театрів і музеїв, значиме місце в лондонській індустрії гостинності відіграють ресторани, кафе та паби. Кулінарна майстерність лондонських кухарів відома далеко за межами Великобританії. 87 столичних ресторанів визнані гідними зірок Мішлен (2020 р.). У Лондоні працює, у цілому, більш 9000 підприємств харчування.

Бірінгем – друге за величиною місто Великої Британії Назва міста походить від давньоанглійського імені Beormingahām, що позначав поселення бейормінгів – людей Бейорми. Бейорма приблизно з рівним ступенем імовірності міг бути вождем племені, зачинателем роду або його заступником. Точне місце розташування першого поселення невідомо [29].

У число туристських об'єктів входять Бірінгемський музей і картинна галерея, Астон-Хол, Блейкслі-Хол, Барберовський інститут образотворчих мистецтв, Музей ювелірного кварталу, Сохо-Хаус і водяний млин Серхоул-Мілл. У Бірінгемському музеї й картинній галереї представлена одна з найбільших колекцій робіт членів Братерства прерафаелітів, у тому числі сама велика у світі колекція добутоків Едварда Берн-Джонса.

Барберовський інститут образотворчих мистецтв розташовується на території кампуса Університету Бірінгема й складається з картинної галереї та концертного залу. Барберовський інститут увійшов до числа

п'яти розташованих за межами Лондона галерей, які одержали вищий бал у рейтингу музейних колекцій за «видатні збори предметів мистецтва, що має міжнародне значення». Тут також перебуває одна з найбільших у світі колекцій монет.

Неподалік від млина Серхоул-Мілл стоїть будинок, у якому пройшли дитячі роки Джона Рональда Руела Толкіна. Серхоул-Мілл послужила прообразом Великого млина в романі «Хоббіт», а мірошник – прообразом Теда Сендимена, одного з персонажів «Володаря Пернів» [27].

Загальна площа паркових зон Бірмінгема 3200 га. Найбільший парковий масив – Саттон-Парк – займає ділянку площею 970 гектар, він є найбільшою в Європі природоохоронною зоною, що перебуває в межах міста. У центрі міста розташовані Бірмінгемські ботанічні сади з оранжереєю та оркестровою естрадою, а також Уінтерборн, ботанічний сад Університету Бірмінгему.

Плімут (Plymouth) – город и унітарна область в графстві Девон на південному заході Англії. Історико-архітектурні пам'ятники: Королівська цитадель, маяк Смітона (Smeaton's Tower), садиба Солтрем, архітектурний ансамбль набережної, католицький собор у Стоунхаусі. У число туристських об'єктів також входять міський музей і галерея живопису, музей бази ВМФ у Плімуті, а також особняк елизаветинської епохи й Дартмурський національний парк, розташований до півночі від міста [29].

Крім безлічі визначних пам'яток, Плімут залучає туристів насиченою програмою видовищних заходів. Одним із самих популярних є Британський чемпіонат феєрверків (British Firework Championship). Він проводиться в серпні й збирає на міській набережній десятки тисяч глядачів. Провідні виробники феєрверків демонструють кращі зразки своєї продукції.

Одне з визначних подій в історії Плімута – відправленням переселенців у Новий Світ в 1620 році. Легендарне судно «Мейфлауер», яке вийшло із Плімута у вересні 1620 р., доставило батьків-пілігримів в однойменний порт у Північній Америці.

У число знаменитих жителів Плімута входять сер Френсіс Дрейк, що

став, першим англійським кругосвітнім мореплавцем, і прославлений дослідник Антарктики капітан Роберт Фалкон Скотт.

Бат – місто в графстві Сомерсеті, розташоване в 159 кілометрах на захід від Лондона й в 21 км до південно-сходу від Бристоля. Статус міста Бат одержав в 1590 році, згідно з едиктом королеви Єлизавети I, а в 1889 р. йому був привласнений статус міста-графства, тим самим він став адміністративно незалежним від Сомерсета [30].

Місто було засновано серед пагорбів долини ріки Ейвон, біля гарячих джерел природнього походження. На цьому місці римляни звели лазні й храм, названий «Aquaе Sulis». Король Едгар зійшов на престол у Батському Абатстві в 973 році. Під час Георгіанської епохи Бат став популярним Спа-курортом, що привело до значного розширення міських територій. З тих часів у місті залишилася безліч георгіанських будинків, виконаних з місцевого «баского» каменю.

В 1987 році Бат став місцем світової спадщини ЮНЕСКО, у ньому розташована безліч театрів, музеїв і інших культурних і спортивних центрів, що перетворили місто в досить актуальну мету для туристичного паломництва. Щороку Бат відвідує більше мільйона туристів, що зупиняються в місцевих готелях, і 3,8 мільйона відвідувачів з одноденними екскурсіями. У місті перебувають два університети, кілька шкіл і коледжів. В економіці домінує сектор сфери послуг, але зростає вплив інформаційних і комунікаційних технологій, а також «креативних індустрій» [31].

Туризм же є головною індустрією Бату. В основному туризм носить культурний характер, оскільки в місті можна власними очами побачити всі важливі історичні віхи розвитку Англії – від кельтських і римських часів, представлених лазнями, до георгіанського Королівського Півмісяця, і до заснованого в 2000-х рр. курорту «Thermae Bath Spa».

Розташований поблизу атлантичного узбережжя Бристоль – місто багатовікових торговельних традицій, і хоча його порт втратив своє колишнє значення, торговельні й транспортні підприємства як і раніше входять до числа великих роботодавців поряд з компаніями фінансового

сектору й високотехнологічними виробництвами. 6,2% робочих місць припадає на частку туризму й суміжних галузей. Бристоль посідаєсьоме місце у Великобританії за величиною в'їзного закордонного турпоточку [29].

Історико-архітектурна спадщина Бристоля включає більш 3300 будинків і будов, що перебувають під охороною держави. У міській архітектурі представлена безліч стилів і періодів – від середньовіччя до сучасності. У середині XIX століття тут сформувалося унікальний Бристольський візантійський стиль, деякі зразки якого збереглися до наших днів. Серед них особняк Колстон-Хол, товарний склад компанії Clarks Wood і трохи інших будов промислового й складського призначення. Одне з таких будинків – зерносховище на Велш-Бек – наприкінці 1960-х рр. зайняв нічний клуб; а в 1980-х рр. воно перетворилося в «Бристольський будинок рок-музики» – на його сцені виступали такі легенди британського року, як Yes, Genesis, Status Quo, Motorhead і Iron Maiden [24].

До середньовічного періоду відносяться вцілілі фрагменти Бристольського замка й міських оборонних споруд, а також кілька монастирських церков, у тому числі церква Святого Якова будівлі XII століття, церква Св. Марка й Церква Святої трійці будівлі XIII століття. У число будинків, виконаних у готичному стилі, входить Бристольський собор, будівництво якого завершилося в першій половині XV століття.

Поряд з історико-архітектурними пам'ятниками великими туристськими об'єктами Бристоля є Королівський театр на Кінг-Стріт, у якому виступає трупа Бристоль Олд Вік, театр Бристольський іподром, міський краєзнавчий музей і картинна галерея Бристоля, промисловий музей Бристоля, галерея Арнольфіні, галерея Королівська академія Західної Англії, зоопарк.

Крім іншого, туристів залучає насичена програма видовищно-масових заходів, що включає, наприклад, Фестиваль повітряних куль. Він проводиться в серпні на території маєтку Енштон-Корт і звичайно збирає більше 100 тисяч глядачів. У дні фестивалю в небо над Енштон-Кортом одночасно піднімається до ста повітряних куль [26].

Віндзор – невелике місто в королівському окрузі Віндзор. Воно знаходиться на південному заході Англії, біля Лондону. Крім замка й каплиці Святого Георгія, у число місцевих туристських об'єктів входять Музей королівської кінної гвардії, дитячий тематичний парк Леголенд, колесо огляду (у літній період). Одна з місцевих кулінарних визначний пам'яток – віндзорський червоний сир (Windsor Red), до складу якого входить сирна маса чеддера, змішана з вином з бузини [29].

Дербі (Derby) – місто й унітарна область у церемоніальному графстві Дербішир. Кілька років назад Дербі відсвяткував двохтисячорічний ювілей. Історія міста бере початок у часи римської окупації Британії, коли на сьогоденній території Літл-Честера, північного пригорода Дербі, з'явилося невелике поселення за назвою Дервенціо. В I – II століттях н.е., переміняючи один одного, були побудовано три форти, що опікували переправу через Дервент і перехрестя п'яти римських доріг, розвернулося виробництво залізних і гончарних виробів. На розташованому поблизу цвинтарі будувалися мавзолеї. Дервенціо оточував оборонний вал, на вершині якого була зведена стіна із частоколу. В III столітті вона була заново відбудована з каменю. Територією міста пролягав один з найважливіших шляхів, що з'єднували північні гарнізони римлян з містами в південних районах Британії. До початку третього сторіччя військові частини пішли з міста, а до кінця IV століття місто спорожніло. Деякі сліди цього поселення збереглися в Літл-Честере до сьогоденніх днів. У їхнє число входять два колодязі й залишки опалювальної системи [29].

Крім кафедрального собору, до туристських об'єктів належать абатство Дарлі, канал, набережна Дервента, будинок-музей архітектора Пікфорда, музей і картинна галерея Дербі, міська в'язниця. У будинку шовкової мануфактури розмістився промисловий музей Дербі, експозиція якого розповідає про індустріальне минуле краю й досягненнях у різних галузях промисловості.

Ліверпуль – найбільше місто в графстві Мерсісайд, розташоване у дельті ріки Мерсі. Він був заснований в 1207 році як селище, а статус міста одержав в 1880 році [35]. Історично Ліверпуль був невеликим

прибережним селищем у складі Ланкашира, його урбанізація й розширення пов'язані з важливою позицією, яку він займав в епоху работоргівлі й промисловою революцією. В XVIII столітті він активно торгував з островами Вест-Індія, з Ірландією і Європою, а на початку XIX століття майже половина світової торгівлі проходила через порти Ліверпуля, сприяючи висуванню його як великого міста [27].

Слава «Бітлз» та інших груп додає Ліверпулю популярності як місцю туристичного паломництва, а туризм є значною частиною міської економіки.

У Ліверпулі перебуває більш 2500 захищених законом історичних будинків, місто уступає за їхньою кількістю тільки Лондону, а за числом вуличних скульптур – тільки Вестмінстеру. Збережених же грегорианських будинків у Ліверпулі більше, ніж у Баті. В 2004 році доки Ліверпуля одержали статус міжнародної спадщини ЮНЕСКО, тому що вони відбивають історичний розвиток світової торгівлі й корабельних портів.

Дувр (Dover) – портове місто, розташоване на східному узбережжі Англії в графстві Кенті. Місто перебуває на березі самої вузької ділянки Ла-Маншу – протоки Па-де-Кале. На протилежній стороні протоки розташоване узбережжя континентальної Європи.

Дувр розташувався в усті річки Дуе (Dour), у прибережній долині, оточеній знаменитими білими скелями, які відкриваються погляду мандрівників, що перетинають Па-де-Кале. Ширина Па-де-Кале в самій вузькій частині – між мисом Саут-Форленд (South Foreland) і мисом Сірий ніс (Cap Gris Nez) на нормандському узбережжі – становить 34 кілометра. На височинах до заходу й сходу від Дувра перебувають оборонні споруди, зведені на різних етапах історії міста для захисту від нападів з моря. Найвідомішим з них є Дуврський замок (Dover Castle), який належить до найбільших замків на території Великобританії. У підніжжя скель прокладена залізниця [29].

В Шотландії головними туристськими центрами є Единбург та Глазго.

Единбург – столиця Шотландії. Друге за величиною місто Шотландії

після Глазго, і сьоме за чисельністю населення у Великобританії. Крім своєї офіційної назви місто має безліч інших імен і прізвиськ. Так, наприклад, Единбург жартівливо називають Auld Reekie (шотландський варіант назви Old Smoky). Таке прізвисько місто одержало ще в ті часи, коли будівлі опалювалися вугіллям, і з димоходів у повітря піднімалися густі клуби диму. Деякі називали Единбург Північними Афінами або Auld Greekie за історичну інтелектуальність міста, оскільки район Олд Таун виконував у Великобританії функцію схожу з Афінським Акрополісом [32].

Парк Princes Street Gardens, що розташовується в центрі Единбурга розділив історичний центр міста на дві частини. До півдня від парку, над видом Старого міста, піднімається Единбургський замок, що стоїть на погаслому вулканічному стрімчаку, від якого вниз спускається головна артерія міста Королівська Миля. У Старому місті зберіглася безліч будівель епохи Реформації й середньовічне планування вулиць. Саме в цій частині міста на початку XVI століття почали з'являтися перші високоповерхові житлові будинки, які містили в собі по десять, одинадцять і навіть чотирнадцять поверхів [33].

В 1947 році в місті вперше був проведений тепер уже всесвітньо відомий Единбургський фестиваль, який пізніше був занесений у книгу рекордів Гинесу, як найбільший у світі. Фактично цей фестиваль складається з безлічі різних культурних заходів в області театрального мистецтва, класичної музики, які проводяться щорічно з кінця липня по початок вересня. У рамках цього фестивалю проводиться також комедійний фестиваль, фестиваль мистецтв, міжнародний фестиваль фільмів, фестиваль джазу й блюзу, міжнародний фестиваль книги [34].

Единбург посідає друге місце з розвитку економіки після Лондона. В основному економіка міста заснована на секторі послуг – банківської, фінансової, освітньої й туристської сферах.

Туризм є важливою галуззю економіки Единбурга. Будучи місцем міжнародної культурної спадщини, щорічно Единбург залучає безліч туристів, що бажають відвідати такі визначний пам'ятки як Единбургський замок, Палац Холліруд, Нове Місто, побудоване у георгіанському стилі.

Щороку туризм приносить економіці міста близько 100 мільйонів фунтів стерлінгів [32].

Глазго (Glasgow) – найбільше місто Шотландії і третє за чисельністю населення у Великій Британії (після Лондона і Бірмінгема). Важливе місце в економіці міста займає туризм – Глазго вважається нині третім за популярністю містом Великобританії (після Лондона й Единбурга) і щорічно приймає близько 4 мільйонів туристів [34].

Культурне життя міста досить різноманітне, і туристам тут зовсім не нудно. У Глазго базується більшість національних організацій, що мають відношення до мистецтва: Шотландська опера, Шотландський балет, Національний театр Шотландії, Королівський шотландський національний оркестр, Шотландський симфонічний оркестр ВВС і Національний молодіжний театр Шотландії. Репертуар Королівського театру становлять постановки класичних п'єс, оперні та балетні спектаклі. На сцені театру-вар'єте «Павільйон», заснованого ще в 1904 році, що зустрічав у своїх стінах знамениту акторку Сару Бернар, проходять мюзикли й різноманітні вистави. Крім того, він є єдиним приватним театром Шотландії. На початку ХХ століття був заснований Кінгс-Театр, спеціалізація якого – постановки вест-ендських мюзиклів, що продовжують традицію Бродвею. Іншими примітними майданчиками Глазго є Трон-Театр, Сітізенс-Театр і ряд невеликих театрів, що орієнтуються на сучасне й експериментальне драматичне мистецтво [33].

Найбільш значна колекція живопису та об'єктів мистецтва представлена в галереї Келвінгроув, самому відвідуваному музеї Шотландії. Серед його експонатів – полотна Рембранта, Рубенса, Тиціана, Дега, Ван Гога, Моне, Пикассо і Сальвадора Далі. Близько дев'яти тисяч експонатів в 1944 році подарованих місту підприємцем і філантропом Вільямом Баррелом, ілюструють мистецтво різних країн і епох – це роботи майстрів Прадавнього Китаю, Єгипту, Греції й Рима, полотна імпресіоністів, скульптура, предмети середньовічного та ісламського мистецтва, колекція зброї й зброї, гобелени і вітражі. Перебуваючи в Глазго, варто також відвідати: Галерею сучасного мистецтва, Художню галерею Хантера, Музей

релігійного життя та мистецтва святого Мунго, Шотландський національний музей сільського життя, Шотландський музей школи та Шотландський музей футболу.

Фестивальне життя в Глазго – одне із самих насичених у Шотландії. Але на відміну від Единбурга, де фестивальним місяцем є серпень, у Глазго фестивалі проводяться протягом усього року. Найбільш значні з них: Celtic Connections (фестиваль кельтської музики, проводиться починаючи з 1994 року в січні), Міжнародний джазовий фестиваль (проводиться починаючи з 1989 року в червні), фестиваль West End (проводиться починаючи з 1996 року в червні), фестиваль Merchant City (проводиться починаючи з 2002 року у вересні), Glasgay (фестиваль мистецтв геїв, лесбіянок, бісексуалів і транссексуалів, проводиться починаючи з 1997 року в листопаді) [34].

В Уельсі найзнаменитішим містом є Кардіф.

Кардіф – столиця Уельсу, його найбільше й густонаселене місто. Ця метрополія зосередила в собі комерційні, спортивні й культурні центри, більшість національних засобів масової інформації й штаб-квартиру виконавчого підрозділу національної асамблеї Уельсу (хоча численні відомства цієї організації розташовані всією країною).

Список визначних пам'яток уельської столиці досить значний. Це стадіон «Мілленіум», Пирнед-Білдінг, Національна Асамблея Уельсу. Місто також знамените замком Кардіф, мюзик-холлом Сейнт-Девід, кафедральним собором Лландафф і культурно-дозвільним центром «Мілленіум» [35].

Замок Кардіф залишається головним місцем паломництва туристів. Розташований він у самому центрі міста, недалеко від «Мекки шопінгу» на Куїн-Стріт і Сейнт-Мері-Стріт. Іншим популярним серед відвідувачів місцем є музей природньої історії Сейнт-Феганс. Розташований на відкритому повітрі, він уміщає в себе десятки будівель усіх епох Уельської історії. Будови, що перебувають на території музею, були перевезені сюди із усіх кінців країни.

Центральний район міста іменується Кетейс-Парк. Там розташувалися будівлі часів Едуарда VII. Це Сіті-Хол, національний музей і галерея

Уельсу, королівський суд Кардіфа, а також будівлі, що належать Університету Кардіфа, й інші, більш сучасні установи. Уельський національний меморіальний комплекс (Welsh National War Memorial) і ще кілька пам'ятників оточують центральний район міста [29].

У цілому, у Кардіфі налічується більше тисячі будівель. Перелік варіюється від замків і церков, до житлових будинків і споруджень. Нічне життя уельської столиці досить різноманітне. Тут відкрито безліч барів, пабів і нічних клубів.

Місто також знамените численними зеленими зонами. Парки та інші зелені насадження займають близько 10 % від загальної площі Кардіфа. Б'ють-парк – головний парк Кардіфа, тягнеться на північ від Куїн-Стріт. Разом із сусідніми Лландафф-Філдс і Понтканна-Філдс вони утворюють масивну паркову зону, облямовану рікою Тафф. Серед інших популярних парків варто відзначити Роат-Парк і Вікторія-Парк.

Час від часу місто стає місцем дії того або іншого фільму. Тут проходили зйомки деяких епізодів серіалу «Доктор Хто», фільмів «Марс Атакує!», «Франкенштейн зустрічає людину-вовка». Террі Нейшн, один зі сценаристів «Доктора Хто», і популярний дитячий письменник Рональд Даль, відомий за книгою «Чарлі і Шоколадна Фабрика», народилися й вирости в Кардіфі [35].

Столиця Північної Ірландії – головний туристський центр цього регіону. Після поділу Ірландії в 1921 році Белфаст перетворився в один із центрів конфлікту на релігійному ґрунті (між протестантами й католиками) у Північній Ірландії. Локальні збройні зіткнення й терористичні акти мають місце в Белфасті по сей день.

Основною відмітною рисою центру є площа Донегалл, оточена пам'ятниками вікторіанської епохи. На площі Донегалл вибудована міська ратуша – класичний зразок змішаних архітектурних стилів. Тут також перебуває бібліотека Лінен Хол, у якій зберігаються основні скарби ірландської літератури [29].

У місті діє протестантський Кафедральний собор Святої Ганни (Belfast Cathedral). Його іноді називають «духовним серцем усіх

ірландських протестантів”. Розташований на перетинанні чотирьох головних вулиць собор Святої Ганни належить двом протестантським діаспорам Північної Ірландії. Створений у романському стилі, собор був побудований досить пізно – в 1898 році. У стінах собору похований відомий в Ірландії політик, лідер опозиції автономного уряду – лорд Карсон, що вмер в 1935 році.

Коронні володіння (іноді їх називають коронні землі) – це володіння Великобританії, які не входять до складу Об’єднаного Королівства, але не є при цьому заморськими територіями, тому що розташовані в прибережних водах острова Великобританія. Назва походить від англійського – Crown dependencies. Коронні землі Англії ніколи не мали статусу колоній, у їхнє число входять два нормандські острови – Джерсі й Гернсі, а також острів Мен в Ірландському морі. Разом з Об’єднаним Королівством коронні володіння становлять Британські острови. З погляду британського державного права жителі островів Гернсі, Джерсі й Мен вважаються громадянами Великої Британії. Туристам для відвідання цих островів потрібна віза Великої Британії, однієї Шенгенської буде недостатньо [31].

Поштова служба острова Мен має право випускати власні поштові марки, і треба сказати, активно цим правом користується, одержуючи пристойний дохід від продажу спеціальних випусків марок філателістам усього світу. Крім того, острови наділені повноваженнями випускати власні банкноти й чеканити монети. Такі платіжні засоби обертаються на території коронних володінь поряд з англійськими фунтами стерлінгів.

2.2. Аналіз туристських подорожей і розвитку туризму у країні

Історичні факти і сучасні дані свідчать про значні перспективи для подальшого сталого розвитку інтересу туристів до Великобританії, її культурної спадщини й сучасним досягненням у галузі науки, промисловості, бізнесу. Цілком імовірно, що будуть змінюватися й удосконалитися форми організації туризму в Об’єднаному Королівстві, але

здається, що потік туристів у Великобританію не висохне [49].

Велика Британія, країна зародження туризму, завжди характеризувалася високим рівнем його розвитку, міцно займаючи п'яте-шосте місце в світі за основними показниками прибуття і доходів від туризму. Проте в останнє десятиліття відбулася стабілізація, а потім і деяке зниження кількісних показників розвитку галузі, а також істотні якісні зміни, пов'язані із зміною пріоритетних напрямів поїздок, місць відпочинку і видів туризму в країні [36].

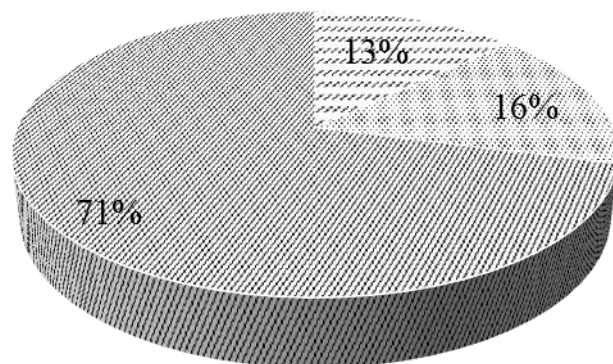
Відповідно до всесвітнього опитування 2021 року, Велика Британія знаходиться у топ-10 країн за показниками туристичної та культурної привабливості (див. табл. 2. 1).

Основні споживачі туристичних послуг на території Великої Британії – жителі європейських країн, частка яких у загальному туристичному попиті становить 71% (див. рис. 2.1).

Таблиця 2.1 – Рейтинг Великої Британії за показниками туристичної та культурної привабливості [37]

Показник	Місце у світовому рейтингу
Туризм	4
Історичні будівлі/пам'ятки	5
Міське життя	4
Природна краса	24
Культура	4
Місцева культура	4
Спортивні події	5
Культурна спадщина	7

Значним споживачем туристичних послуг у країні є також країни Північної Америки (13%). Близько половини відвідувачів припадає на Лондон (це не дивно, враховуючи, що столиця обслуговується 5 аеропортами).

∴ Північна Америка ∴ Європа ∴ Інші країни

Рис. 2.1 – Основні споживачі туристичних послуг на території Великої Британії за регіонами, 2022 рік, тис. осіб [38]

Якщо взяти показники туристичного попиту за країнами окремо (див. табл. 2.2), то лідерами серед споживачів туристичних послуг на території Великої Британії є США (10 %), Франція (10%), Німеччина (8%), Ірландія (7 %) та Іспанія (7 %) – країни з високим рівнем життя, при цьому чотири із п'яти вказаних країн знаходяться на території Європи.

Таблиця 2. 2. – Основні споживачі туристичних послуг на території Великої Британії за країнами, 2022 рік [39]

Країна	Відсоток відвідувачів
США	10
Франція	10
Німеччина	8
Ірландія	7
Іспанія	7
Нідерланди	5
Польща	5
Італія	5
Бельгія	3
Австралія	3
Інші	37

Найчастіше країну відвідують особи у віці 25 – 34 років (23% від загальної кількості туристів) (див. рис. 2.2).

Це пов'язано із соціально-економічними аспектами життя в Європі, коли у цьому віці людина уже має достатньо коштів на подорож і, у той же час, є достатньо мобільною та не прив'язаною до місця проживання родиною та дітьми [48].

Досить часто країну відвідують також туристи віком 35 – 44 років (22%) та 45 – 54 років (20%), що також пов'язане із мобільністю та соціальною активністю таких осіб. Із вивільненням часу після виходу на пенсію та поступовим підвищенням рівня життя європейських пенсіонерів, «туристи третього віку», 55 – 64 років (13%). Туристи віком 16 – 24 роки (13%) подорожують зазвичай з родиною або у складі освітніх турів [40].

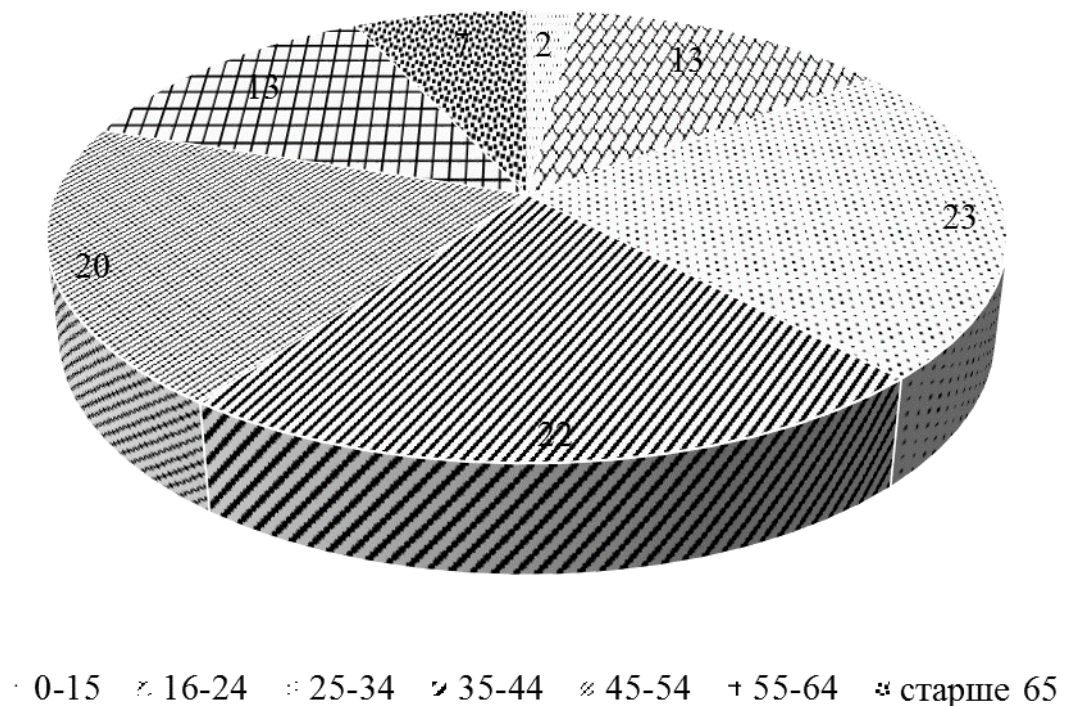

Рис. 2.2 – Вікова сегментація туристичного попиту у Великій Британії, у %

Аналіз туристичних потоків до Великої Британії (див. рис. 2.3) дозволяє визначити головні цілі поїздок нерезидентів Великої Британії до

країни. Протягом останніх трьох років серед цілей поїздки до Великої Британії домінують тури вихідного дня (39,8% у 2022 році).

Також традиційно одним із основних мотивів відвідування країни залишається відвідування родичів (31%), що пов'язане з географічною близькістю Великої Британії та інших країн – лідерів у туристичному попиті.

Окремим пунктом виділяється діловий туризм, оскільки у країні зосереджені найбільші світові фінансові і торговельні центри країни, такі як Лондон, Глазго, Ліверпуль та ін. Частка ділового туризму у 2022 році склала 22,3% від загальної кількості прибуттів [41].

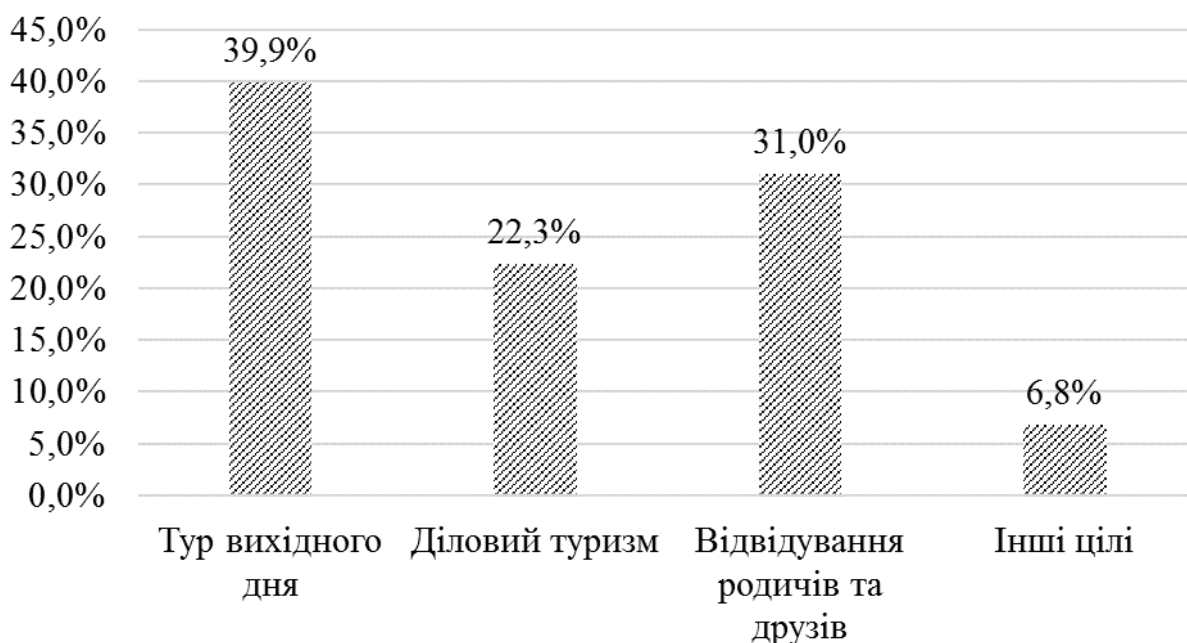

Рис. 2.3 – Основні мотиви відвідування Великої Британії іноземними туристами у 2022 р.

Основні напрями туристичної діяльності у 2022 році включали міський туризм, відвідування найвідоміших туристичних принад, відвідування історичних пам'яток, активний відпочинок і дозвілля, сільський туризм, культурні, музичні, спортивні події, освітній туризм (див. рис. 2.4).

Рис. 2.4 – Основні напрями туристичної діяльності у Великій Британії

Під час пандемії уряд Великобританії порадив британцям уникати будь-яких поїздок, окрім необхідних. Це природно призвело до зменшення туризму та робочих місць у цьому секторі. У 2020 році в цьому секторі в усьому світі було зайнято лише 271 мільйон людей, що різко зменшилося порівняно з 333 мільйонами людей, зайнятих у 2019 році. Однак у 2021 році було відновлено 18,2 мільйона робочих місць [42].

Щорічний звіт VisitBritain щодо обсягу та вартості в'їзного туризму до Великобританії публікується наприкінці кожного року. За весь календарний 2022 рік кількість іноземних відвідувачів складе 29,7 мільйона, а витрати – 25,9 мільярда фунтів стерлінгів. Це 73% і 91% відповідно відвідувань і рівнів витрат у 2019 році [40].

Після повільного початку 2022 року через вплив варіанту Омикрон, з квітня кількість відвідувань була приблизно на одну п'яту нижча за рівень, який спостерігався в ті ж місяці 2019 року, а вартість витрат відвідувачів була недалеко від рівня 2019 року в номінальному вираженні (відвідування та витрати в квітні-серпні знизилися на 21% та 4% відповідно порівняно з 2019 роком). З початку року Служба статистики повідомила про 18,9 мільйона відвідувань, що на 31% менше, ніж у 2019 році, і витрати £16,0 мільярдів, що на 13% менше. Показники номерів бронювань квитків свідчать про те, що цей рівень відвідувань, ймовірно, збережеться

принаймні і у 2023 році [43].

Середні витрати за відвідування набагато вищі, ніж до COVID-19, головним чином через поєднання довшої середньої тривалості перебування, а також збільшення витрат за ніч загалом відповідно до інфляції серед деяких цілей подорожей [47].

Згідно з даними онлайн-платформи для подорожей, все більше мандрівників прагнуть розподілити витрати на більш тривалий період: 68 % попередніх бронювань на 2023 рік обирають план з відкладеною оплатою.

Незважаючи на занепокоєння щодо кризи вартості життя, у 2022 році британські користувачі lastminute.com витрачали більше коштів і брали довші відпустки, що свідчить про те, що подорожі – це витрати, якими багато хто не готовий жертвувати. У 2023 році частка довготривалих подорожей (від чотирьох до семи ночей) становить 40% проти 31 % у 2019 році, тоді як історично найпопулярнішими були подорожі на три ночі. Що стосується сонячних і пляжних подорожей, то найбільшою групою залишається сім ночей, але частка подорожей на вісім і більше ночей збільшилася на 11% у 2023 році порівняно з 2019 роком [44].

Таким чином, середні витрати на один візит є набагато вищими, ніж до COVID-19, в основному через поєднання більшої середньої тривалості перебування, а також збільшення витрат на одну ніч відповідно до інфляції серед деяких цілей подорожей.

Прогноз прибуття до Великобританії на 2023 рік.

Експерти з туризму прогнозують 35,1 мільйона відвідувань у 2023 році (86% від рівня 2019 року та на 18 % більше, ніж у 2022 році) і витрати £29,5 мільярдів (104% від рівня 2019 року та на 14 % більше, ніж у 2022 році). Якщо останнього показника буде досягнуто, це стане рекордом для вартості в'їзних витрат у Великій Британії в номінальному вираженні, хоча з поправкою на інфляцію це становитиме 87% від рівня 2019 року в реальному вираженні, що відповідає тенденції щодо кількості відвідувачів [40].

У короткостроковій перспективі темп бронювання квитків залишатиметься приблизно на рівні поточного рівня, а потім поступово збільшуватиметься відповідно до повернення до рівня 2019 року приблизно

до середини 2025 року. Незважаючи на те, що загальний рівень відвідування буде нижчим за рівень 2019 року, дивлячись на рік у цілому, ймовірно, побачимо кілька місяців і ринків, де цифри дійсно перевищать рівні 2019 року.

Прогнозується, що відвідування з європейських ринків відновлюватиметься швидше, ніж довгомагістральні загалом, продовжуючи стабільне відновлення, яке спостерігалось у 2022 р., досягнувши 24,1 мільйона у 2023 році, що становить 88% від 27,3 мільйона відвідувань у 2019 році. Для ринків далеких перевезень прогнозується 11,0 мільйон закордонних візитів до Великобританії у 2023 році, 81% з 13,6 мільйонів у 2019 році, зі значними коливаннями між вихідними ринками, оскільки деякі регіони (наприклад, Північна Америка) відновлюються відносно швидко, а інші (Східна Азія) відстають [43].

Багато невизначеності щодо перспектив у 2023 році через мінливий зовнішній контекст. Зокрема, глобальна економічна ситуація буде складною протягом 2023 року, що, ймовірно, пом'якшить швидке повернення до допандемічного рівня обсягів або (у реальному вираженні) вартості туризму.

Прогноз припускає, що тиск на вартість життя не посилиться, а інфляція знизиться з поточного рівня відповідно до прогнозів, хоча залишиться вище нормального рівня в 2023 році, створюючи тиск на купівельну спроможність мандрівників. Головним невідомим є те, чи сприятиме послаблення інфляції витратам і, отже, подорожам, чи буде сповільнена реакція на інтенсивну інфляцію, яка спостерігалася наприкінці 2022 року, у моделях бронювання та витрат мандрівників у 2023 році [45].

Водночас передбачається, що ситуація з COVID не створить нових викликів для міжнародних поїздок і що обмеження не будуть знову введені; і що ринки, де вихідні поїздки зараз повільні або неможливі, поступово відновляться та перезапустяться.

Прогноз ґрунтується на делікатному та складному балансі: буде меншість мандрівників, які продовжуватимуть нервувати через, але буде багато тих, хто хоче подорожувати знову; тиск вартості життя перешкоджатиме подорожам для деяких, але більшість

регулярних/випадкових міжнародних мандрівників все одно виїжджатимуть за кордон; купівельна здатність буде обмежена, але ціни підштовхуватимуть номінальні витрати.

Таким чином, аналіз сучасного стану розвитку туристичної галузі демонструє незначне збільшення туристичного попиту у порівнянні з попередніми роками, але до рівня 2019 р. ще не дотягує. Однак Велика Британія досі залишається одним із найбільш популярних туристичних напрямів у світі, зокрема, через особливі історію, культуру та природні умови. Основні споживачі туристичних послуг на території Великої Британії – жителі європейських країн, зокрема, Франції, Німеччини, Ірландії та Іспанії. Одним із найбільших туристичних ринків для Великої Британії також є США. Найчастіше країну відвідують працездатні особи у віці 25 – 34 років, серед цілей поїздки до Великої Британії домінують тури вихідного дня. Основні напрями туристичної діяльності включають міський туризм, відвідування найвідоміших туристичних принад, відвідування історичних пам'яток, активний відпочинок і дозвілля, сільський туризм, культурні, музичні, спортивні події, освітній туризм і спортивний та екстремальний туризм.

Найпопулярнішим туристичним центром країни залишається її столиця – Лондон; окрім Лондона, основними туристичними центрами у країні є Великий Манчестер, Західний Мідленд та Кент. Туристи, що відвідують країну, вільно користуються послугами туроператорів та безпосередньо надавачів туристичних послуг, вони бронюють поїздку як самостійно, так і за допомогою туристичного агента. У 13 % випадків людина, що відвідує Велику Британію, планує відвідати під час поїздки й одну з інших європейських країн.

Індустрія туризму є надзвичайно фрагментованою, з великим рядом малих підприємств; туризм має в країні державну підтримку, державне управління туризмом розподілене за регіонами, а субсидювання визначається за кількістю населення у регіоні. Загалом, незважаючи на деякі негативні тенденції, туризм завжди був і залишається перспективним напрямом розвитку економіки Великої Британії.

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБКА НОВОГО ТУРУ ДО ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

3.1. Характеристика попиту на тур до Великої Британії

Велика Британія це регіон, на території якої існує велика кількість екскурсійно-пізнавальних об'єктів, які відвідують туристи з усього світу. Не можливо за одну поїздку ознайомитися тільки з найважливішими туристськими регіонами Великої Британії – Англією й Шотландією. В цих регіонах велика кількість як історичних архітектурних об'єктів різних епох, так і мальовничих природних об'єктів. Тому туристи, що побували раз у Великої Британії, захочуть неодмінно відвідати цю країну знову, і довідатися про неї з інших джерел пізнання.

Це приводить до збільшення групових та індивідуальних турів і підвищенню пропозицій за цим напрямком.

Із представлених пропозицій на ринку існують різноманітні за тривалістю й ціною тури. Причому можна вибрати не тільки тури в Англію, але й комбіновані тури – в Англію та Шотландію [26].

Самими популярними із пропозицій на ринку є освітні тури (сімейні програми вивчення англійської мови, курси для дітей і молоді тощо) в основному в період літніх канікул, у школах і університетах Великої Британії.

Також популярні екскурсійні тури (Лондон різних епох, Віскі-тур Шотландією, прогулянки Англією, комбіновані тури Англія-Шотландія-Уельс тощо).

Останнім часом із почастищенням уваги туристів до свого здоров'я відбуваються лікувальні тури та Spa-Програми (курортне місто Бат) [25].

Аматори моди й покупок роблять вихідні шопінг тури.

У ці різноманітні програми пропонуємо додати тур містичними місцями Великої Британії. Цих місць досить, але туроператори не дуже активно пропонують подібні тури, хоч і попит на них з кожним роком збільшується.

За результатами соціологічного опитування було виявлено, що до

2008 року українці віддавали перевагу класичному відпочинку закордоном: пляжний, екскурсійний, оздоровчий, у тому числі й в Англії. Але після 2008 року намітилася тенденція в зміні пропозиції за стандартними напрямками закордонного відпочинку. Людям захотілося чогось новенького, незвичайного, унікального, тому що їхати в другий раз у ту ж саму країну, бажання в туристів мало. Тому туроператори почали розробляти інноваційні турпрограми за різними напрямками. Англія була в числі тих країн, де з'явилися нові програми відпочинку. Раніше тури в Англію, являли собою класичні екскурсійні програми Лондоном і його околицями, і подібні екскурсії містили стандартні об'єкти. Але, починаючи з 2008 р., туроператори стали пропонувати такі тури в Англію як «тур барами Лондона», «нічний Лондон» (відвідування нічних закладів міста) тощо [23].

Також останнім часом туристів залучає щось містичне, непояснене, і внаслідок цього, на цей попит стали з'являтися такі пропозиції, подібні до туру «Містична Велика Британія». Тут панує економічний закон: на кожний попит – є своя пропозиція. Цей містичний тур з'явився внаслідок інтересу туристів до даного напрямку в туризмі.

Правда частка екстрималів у туризмі не висока, усього 2 – 3%. Але, не зважаючи на це, щорічно попит на містичні тури зростає.

Аналіз виїзного потоку показує, що розширюються туристські інтереси українських громадян: поряд із традиційним інтересом до країн з теплими морями, в українців усе більш популярними стають країни, де відпочинок можна сполучити із цікавою культурно-пізнавальною містичною програмою, а також з лікуванням.

Серйозних досліджень щодо того, чи буде затребуваний містичний вид туризму, у нас не проводилося. Але за останні кілька років в Україні з'явився інтерес до поїздок у замки й будинки, що славляться присутністю примар і полтергейсту. В «містичному туризмі», сьогодні самі популярні напрямки – Англія, Шотландія, Чехія [24].

Відсоток таких замовлень в індивідуальному туризмі поки не перевищує 2 – 3%. Як правило, знайомитися із привидами, духами та

вампірами їдуть в основному студенти, які надивилися фільмів й начиталися жахів, а також люди у віці від 25 – 40 років, середнього й вищого класу, які люблять екстремальні відчуття, і які втомилися від пасивного відпочинку.

Після повернення всі екстремали говорять про те, що привидів не бачили, але чули кроки, шум. І рятувала їх у ці хвилини тільки надія на те, що все це – добре поставлений спектакль.

Втім, за словами туроператорів, люди їдуть за привидами не тільки в замки, але й на місця поховань, а також полювати за привидами. Тому агентства все частіше створюють містичні меседжі й підігривають інтерес української публіки до потойбічного світу. Вартість таких поїздок коливається від 1000 до 3000 тисяч євро, усе залежить від програми й тривалості поїздки [37].

У період розробки тура були розміщені питання про актуальність містичного туризму серед студентів Національного університету «Запорізька політехніка». Питання звучало в такий спосіб: «Чи цікаво було б для Вас відвідати Велику Британію з метою відвідування замків із привидами? Чи готові Ви віддати за подібний тур (8 днів/7 ночей) – 1000 євро?». Були отримані наступні результати: в опитуванні брало участь 42 респондента. 39 респондентів виявили бажання поїхати в містичний тур Англією. Трьом респондентам було важко відповісти. Головне, що ніхто з респондентів не виявив байдужість до даного виду туризму.

Здійснюючи аналіз туристського потенціалу та інфраструктури Великої Британії в цілому, слід зазначити той факт, що на території цього регіону існує велика кількість екскурсійно-пізнавальних об'єктів, які відвідують туристи із усього світу.

Англія – це територія, на якій одночасно можна зустріти пам'ятники – свідки різних епох від кам'яного віку (Стоунхендж) до середньовіччя (величні замки Центральної Англії та сільські будинки Східних графств).

Лондон. Столиця Великої Британії – одне з найбільш вражаючих міст світу, відмінною рисою якого є манери його мешканців. У Лондоні маса визначний пам'яток, включаючи всесвітньо відомі історичні місця, безліч

чудових магазинів і непорівняне ні із чим нічне життя [29].

Познайомитися з Лондоном можна декількома способами: це й оглядова екскурсія, і екскурсія Темзою, і знамениті лондонські двоповерхові автобуси, які доставлять туристів у будь-який кінець міста. Традиційно це знайомство починається в районі Вестмінстер, де перед туристами з'являються краси Вестмінстерського абатства, що є коронаційною церквою Великої Британії й усипальницею королів, знаменитий на увесь світ Біг-Бен, будинок Парламенту й Резиденція Її Величності Королеви Букінгемський палац. Далі – Трафальгарська площа й Лондонський Тауер, що був у різний час і цитаделлю, і королівським палацом, і в'язницею, і місцем страт. Тут туристам покажуть безцінну, оброблену коштовностями, корону британських монархів. Незмінний інтерес туристів викликає символ Лондона – готичний Міст Тауер. Одна з дивин Собору Святого Павла – «галерея шепотів», у якій, приклавши вухо до стіни, можна почути слова, сказані пошепки супутником, що перебуває на відстані 33 метри [29].

Столиця – це не тільки історичні будинки, але й чудові парки: найвідоміший з королівських парків Гайд-Парк, самий старий – Сент-Джеймс парк і один із самих елегантних – Регент-Парк, розташований поруч із Музеєм мадам Тюссо. Черги перед музеєм, головним експонатом якого є Генріх VIII з його шістьма дружинами й представники британської королівської династії, не зникають із моменту його відкриття в 1884 році.

Поряд з пізнавальним, у Лондоні надані великі можливості й для інших видів туризму. Насамперед набув розвитку діловий туризм, оскільки Лондон вважається діловою столицею світу. У місті знаходиться науковий центр Великої Британії – Королівське Суспільство, університети, Грінвічська обсерваторія – одна з найбільших у світі, різні вищі навчальні заклади й наукові установи [30].

Спортивний туризм розвивається завдяки великій кількості стадіонів і інших спортивних майданчиків. Значно розвинений вітрильний спорт: у країні понад 30 тис. яхтменів і 2 млн. членів асоціації вітрильного спорту. Поширені також верхова їзда, риболовля і полювання.

Шотландія – це гори й озера, в одному з яких водиться таємнича Нессі, волинки, віскі, картаті спідниці й подвір'я, що кишать містикою. Хоча Шотландія й вважається частиною Великої Британії, все-таки сама по собі представляє окрему країну.

Столиця Шотландії, Единбург – величне й прадавнє місто, воно увінчане замком, що піднімається високо над вулицями на величезній гранітній скелі [29].

Це країна гарних гірських вершин, покритих вересом, глибоких і льодових гірських озер, що широко розкинулися серед замків і теплої щиросердечної гостинності, що найчастіше виражається у вигляді склянки віскі. Визначна пам'ятка, відома на увесь світ – таємнича Нессі, що нібито живе в озері Лох-Несс. Довжина озера – 39 км, максимальна глибина – до 230 м, температура води на глибині цілий рік становить близько 5,5 °С. Крім «лохнесського чудовиська» у районі озера неодноразово спостерігали й НЛО. Щорічно тут буває близько напівмільйона туристів, що мріють побачити Нессі, з них 300 тисяч відвідують Музей лохнесського чудовиська в селі Драмнадрочіт [32].

Також великий розвиток одержав екологічний туризм, оскільки багато туристів приїжджає відпочивати в шотландські національні парки. У гірських районах Шотландії розвивається спортивний туризм: полювання, рибний лов у численних озерах, кінний і гірськолижний спорт.

Понад 10% території Англії займають національні парки й так звані ландшафтні території, вони є у всіх частинах країни. Найбільші за розмірами національні парки розташовані в Шотландії (Нортумберленд, Нордворкмурс, Ворюдір Далес), Уельсі (Ексмур, Дартмур) і в Північній Англії (Дервент). Національні парки й ландшафтні території щорічно відвідують понад 15 млн. осіб, особливо у вихідні й святкові дні [33].

Отже, можна зробити висновок, що Англія та Шотландія є найважливішими туристськими регіонами Великої Британії, у яких задіяні практично всі можливі ресурси. Дані регіони вражають як історичними архітектурними об'єктами різних епох, так і мальовничими природними об'єктами.

3.2. Розробка нового туристського продукту «Містична Велика Британія»

У турагентствах зазвичай рекламують тури в теплі країни. Потім йдуть країни Європи. Але багато туристів навіть не знають, що є ще один вид туризму, так званий містичний відпочинок. Існує дуже багато країн, які є загадкою для всього світу.

Сьогодні український турист, що побував у багатьох країнах, жадає чогось незвичайного й шукає гострих вражень (не пов'язаних з війною в країні). Тому в даній кваліфікаційній (дипломній) роботі пропонується новий містичний тур до Великої Британії, однієї із самих загадкових європейських країн, оскільки у легендах Англії й Шотландії дуже багато уваги приділяється нечистій силі.

Містичні тури – це порівняно новий напрямок для українського туризму. Містичні тури є навчальними або ознайомлювальними залежно від категорії клієнтів. Люди, які вперше їдуть у Велику Британію, щоб подивитися місця пов'язані із привидами, одержують лише уяву про них, знайомляться із традиціями країни. Містика в таких подорожах представлена у вигляді легенд і повір'їв, які розповідає гід при огляді визначних пам'яток.

Містичний тур – це відвідування того місця, де колись, за легендою, відбувалися загадкові події. Ці подорожі не небезпечні, вони пов'язані із загадкою й історією. Ніякої натуральної містики там, можливо, і немає [19].

Тур «Містична Велика Британія» являє собою дуже незвичайну й досить складну програму, що включає в себе відвідування місць, які навряд чи побачить простий турист, що приїхав з екскурсійними цілями. У турові відбувається маса містичних і зовсім приголомшливих історій.

Через взаємодію з відкритими природними просторами, особливо в місцях Сили, відбувається відновлення організму, його психічного й творчого потенціалів, розкривається інтуїтивне сприйняття світу.

Це досить дорогий, але видовищний відпочинок для аматорів

європейських легенд. Вартість за англійську казку – від 1000 євро за 8 – 10 діб цілком виправдана: відвідування магічних графств Англії та містичного Единбургу з його магазинами відьом. Туристам можна запропонувати заночувати в шотландських замках із привидами.

Цільова аудиторія. Містичні тури існують для обраних. Це своєрідні програми, на які виїжджають люди, в уже давно сформованих групах, які добре знають один одного. У цих турах люди їдуть у глухі вилучені місця й живуть в екстремальних умовах (ночівлі в замках). Ця програма також може бути орієнтована на керівників, ділових людей, а також для того, кого вже важко чим-небудь здивувати [4].

На основі проведеного аналізу обраного сегмента ринку містичних турів можна виявити стратегію позиціонування туру «Містична Велика Британія». Оскільки одним із завдань є розробка концепції нового турпродукту, тому, необхідно зрозуміти, яку нішу він займе на місцевому ринку. Таким чином дана стратегія позиціонування актуальна.

Об'єктивне позиціонування являє собою вибір унікальних характеристик у турові. У цьому зв'язку, як і багато інших турфірм продемонструємо ті унікальні місця, які зможуть відвідати туристи, поїхавши в цей тур.

Лондон, місто, від глухих завулків на окраїнах до всесвітньо відомих місць, таких, як Тауер, Англійський банк і Кенсингтонський палац.

Фавориткою в рейтингу англійських привидів вважається привід Ганни Болейн, другої дружини Генріха VIII, що живе в замку Бліклінт-Хол у графстві Норфолк. Королева, обвинувачена в подружній і державній зраді, була обезголовлена 19 травня 1536 року. Привід Ганни Болейн часто бачать сидячим в одній зі спалень її родового замку, при цьому відрубана голова лежить у неї на колінах. Іноді королева прогулюється кімнатами, тримаючи голову в руках [33].

Щороку уночі проти Різдва в коридорах Букінгемського палацу, гримотячи ланцюгами, з'являється людина в одязі чернця. Це чернець-привід, з яким неодноразово зустрічалися мешканці палацу. Виявляється, у старожитні часи на місці Букінгемського палацу стояла лікарня для

прокажених, побудована релігійним орденом. Як видно, дух одного із членів ордена й наганяє жах на сучасних туристів [31]. І таких подібних місць величезна кількість.

Суб'єктивне позиціонування необхідне для впливу на сприйняття споживачів. Для стимулювання цього сприйняття можна запропонувати рекламу туру «Містична Велика Британія», щоб створити імідж для цього туру.

Тур «Містична Велика Британія» позиціонується як єдиний, свіжий (новий) тур містичними місцями у Велику Британію на українському ринку. Саме тому виникла ідея про створення нового турпродукту, що приведе до великої популярності «містичного туризму».

У розробці цього туру пропонується зробити тур у Велику Британію, а саме в Англію й Шотландію. Саме ці регіони вважаються найдавнішими рекордсменами за кількістю привидів на квадратний метр. Даний тур являє собою лінійний маршрут.

Програма туру подана в додатку А.

Тур починається з аеропорту імені Фредерика Шопена м. Варшава, звідки туристи прилітають (через 2 години) в аеропорт м. Лутон (0,5 години до Лондона). Вартість квитків від 85 до 165 євро.

У перший день туристи відвідують Лондон, щоб повністю поринути в атмосферу містичної Англії. У наступні дні туристам важливо відвідати графства Англії – Сомерсет і Норфолк. «Найстрашніші» місця, що кишать привидами. Туристи виїжджають у Шотландію, тому що ця країна є дуже привабливою для них, насамперед місто Единбург із його середньовічним замком Марії Стюарт, музеєм мистецтв, стародавніми будинками, Королівським ботанічним садом.

Після отриманого адреналіну й насичених екскурсій туристам буде приємно зануритися в світ відпочинку й гармонії. Для цього їм пропонується відвідати Spa-Центр Единбургу «One Spa».

Тривалість туру становить 8 діб/7 ночей. Це оптимальна кількість днів для відвідування подібного туру. Тому що турист встигне повністю ввімкнутися в світ привидів і не встигне втомитися. Два тижні буде

занадто багато, щоб стомити туриста й буде мати високішу вартість, яка влаштує не всіх бажаючих поїхати в цей тур, ніж програма на 8 діб.

Ціна туру на одну людину залежить від кількості турів-днів. Чим триваліше тур, тем за інших рівних умов він дорожче буде коштувати.

Для даного туру рівень розміщення у двозірковому готелі. Тому що туристи, які їдуть у подібні подорожі більше цікавляться самою програмою, ніж умовами проживання. Тому двозірковий готель – це найоптимальніший варіант (і дешевший). Тим більше, що навіть готель з однією зіркою у Британії – запорука чистоти і комфорту.

Трансфер всією територією Великої Британії здійснюється на комфортабельних екскурсійних автобусах місткістю 15 – 20 осіб. Трансфер з Лондона в Единбург здійснюється залізницею Британії, 2 класу комфортності.

У турпакет включено:

- трансфер;
- розміщення;
- екскурсійна програма.

Це основні й невід’ємні складові туру. Оскільки тур є комбінованим, тому в розробку туру «Містична Велика Британія» додається послуга відвідування Spa-Центру.

У вартість туру включено:

- трансфер з аеропорту і в аеропорт;
- розміщення в готелі обраної категорії зі сніданком;
- квиток на потяг Лондон – Единбург – Лондон (2 клас);
- екскурсії згідно програми із професійним гідом;
- транспортне обслуговування згідно програми туру;
- медична страховка.

Сплачується додатково:

- оформлення візи до Великої Британії;
- авіаквиток Київ – Лондон – Київ;
- консульський збір посольства Великої Британії;
- вхідні квитки в замки в Единбурзі;

– за бажанням доплата за залізничний квиток 1 класу маршрутом Лондон – Единбург – Лондон.

З 24.02. 2022 р. та до сьогодні візовий центр Великобританії в Україні не працює. А для того, щоб отримати візу потрібно відвідати візовий центр, де відбувається фотографування на візу, здавання біометрії (відбитків пальців та сітківки ока) та залишити закордонний паспорт. Тобто це все необхідно буде робити у будь-якій іншій країні (Польща, Словаччина, Румунія, Угорщина, Швейцарія, Австрія, Австралія тощо). Отже, потрібно відразу розуміти, що якщо особа перебуває в Україні, то це додаткові витрати на 2 – 3 поїздки до тієї ж Польщі (дорога, ночівлі тощо), плюс час, плюс перетин кордону (ну і пам'ятаємо про заборону на виїзд з України для чоловіків 18 – 60 років) [46].

Терміни зараз виглядають так. Приблизно 1 тиждень на збір документів (за практикою швидше рідко у кого виходить, довше може бути, а ось швидше – навряд). Плюс 2 – 4 робочі дні на обробку повного пакету документів (перевірка, переклади), заповнення анкети, оплата консульського збору та запис на подачу. Запис на подачу відбувається за допомогою електронної черги. Станом на сьогодні запис у візовий центр йде на 1 – 3 тижні вперед. Після чого до призначеної дати потрібно поїхати до візового центру (наприклад, у ту саму Польщу), здати там біометрію та подати паспорт. Потім або очікувати рішення в Польщі, або мати другий закордонний паспорт (один залишається у візовому центрі, а по другому виїхати назад в Україну), або замовляти послугу «keep my passport».

При замовленні послуги «keep my passport» необхідно буде після отримання повідомлення приїхати знову до Польщі до візового центру, відправити паспорт на вклеювання візи, почекати близько 3 – 5 робочих днів, отримати паспорт з візою і лише потім можна летіти у Велику Британію.

Якщо не замовляти послугу «keep my passport», то необхідно приїхати до Польщі до візового центру та отримати свій паспорт (або це може зробити хтось за дорученням).

Також варто врахувати, що приблизно 6 тижнів з моменту подання документів триває розгляд (це в середньому, а може бути і 8 – 9 тижнів). Разом на отримання візи з моменту звернення піде близько 9 – 12 тижнів.

Існують різні варіанти прискорення, але це все за додаткову плату. Але наразі всі прискорення скасовані.

За вартістю: приблизно 122 євро консульський збір за Standard Visitor Visa (туризм/бізнес/гості). Це обов'язковий офіційний платіж. Плюс приблизно 67 євро – сервісний збір візового центру в Польщі/Словаччині/Угорщині/Румунії та інших країнах – обов'язковий офіційний платіж. Плюс 100 євро – вартість послуги «keep my passport», яка є не обов'язковим офіційним платежем. Про все це потрібно пам'ятати перед тим, як зібратися у подорож Британією [46].

Необхідно також виявити постачальників послуг. У зв'язку з розробкою й організацією туру потрібні наступні постачальники послуг.

Транспортні послуги:

- трансфер і послуги екскурсовода;
- транспортна компанія «Tourbas»;
- залізничний переїзд Лондон – Единбург – Лондон, Королівські Залізниці – 2 клас.

Розміщення. Двозірковий готель Alexandra Hotel (Лондон) (40 хвилин до аеропорту у Лутоні).

Номера середнього розміру, у гарному стані, традиційні, оформлені в пастельних тонах, з ванною середнього розміру, у гарному стані. Традиційний будинок. Вестибюль середнього розміру, у дуже гарному стані. Готель ідеальний для мандрівників. У номері: телевізор, супутникове телебачення. Включений континентальний сніданок.

Двозірковий готель Castle Apartments (Единбург).

Готель Castle Apartments надає комфортабельне розміщення в апартаментах, які обслуговуються 24 години на добу. В готелі є всі необхідні зручності. Готель розташовується неподалік від вулиці Princes Street, станції Waverley, урядових офісів, а також, ресторанів, нічних клубів і магазинів. У номері: холодильник, телевізор, супутникове телебачення,

радіо, прямиий телефон, кава, чай, кухня, міні-бар, праска, сервіс у номер, будильник, порт для комп'ютера. В готелі: бар, автостоянка, обслуговування цілодобово, пральня, кімната для тих, хто не палить.

Spa – салон «One Spa». Spa – салон «One Spa» надає повний спектр косметологічних послуг: догляд за шкірою обличчя й тіла, програми для поліпшення загального стану спини, преса, ніг, а також гідромасаж, парафінотерапія та апаратна косметологія, послуги майстрів манікюру й педикюру.

Екскурсійне обслуговування. Компанії «British buro» (у Лондоні) і «Edinburgh mait» (Единбург) надають туристській групі україномовного супровідного. Послуги гіда-екскурсовода.

Ціноутворення туру «Містична Велика Британія».

Тур «Містична Велика Британія» являє собою кінцевий продукт, призначений для споживача, тому ціни на всі послуги – роздрібні.

Ціна туру залежить від його виду. Ціна індивідуального туру вище, ніж групового, тому щоб цей тур був більш доступним для споживачів (туристів) – робимо його груповим. Також на ціну турпродукту впливає ще цілий ряд факторів:

- клас обслуговування (ступінь комфортності – двозірковий, а не тризірковий готель, трансфер залізницею – 2 клас);
- вид подорожі (авіаційний);
- форми обслуговування (груповий тур);
- сезонний характер надання послуг (з лютого по травень і з жовтня по грудень).

У нашому випадку необхідно орієнтуватися не на середнього туриста при утворенні цін на тур, а на певну типову групу (людей, що мають велике бажання відвідати місця із привидами). Тут доцільно використовувати гнучкий підхід до ціноутворення, тобто ціна на турпродукт повинна мати маневреність і динамічність.

Ціль цінової стратегії, розрахована на завоювання й підтримку лідерства на ринку у даному напрямку. Ця стратегія розрахована для самих ранніх стадій життєвого циклу турпродуктів – новачків, що

характерно для цього розроблювального тура. Ціна буде розраховуватися на основі точного визначення структури витрат. Така стратегія дозволить досить таки довгий час працювати з достатнім прибутком. Такі ціни будуть доступні для цільової аудиторії й не викличуть бажання в конкурентів боротися за лідируюче положення на ринку [1].

Метод ціноутворення: ціноутворення з орієнтацією на попит. Даний метод заснований на вивченні бажань споживачів і встановленні цін, прийнятних для цільового ринку. Цей метод застосовується в тому випадку, якщо ціна є вирішальним чинником у придбанні турпродукту клієнтами. А тому що тур дорогий, то ціна тура буде цікавити туриста не менше, ніж програма туру. При цьому виявляється максимальна сума, яку споживач буде готовий сплатити за дану послугу. За приклад приведено вартість послуг супроводу і перекладача (див. табл. 3. 1).

Таблиця 3. 1 – Вартість послуг супроводу і перекладача

Вид послуги	Ціна (в євро)
Трансфер Лутон (аеропорт) – Лондон (готель)	135
Трансфер Лондон (готель) – залізнична станція	105
Вид послуги	Ціна (в євро)
Трансфер залізнична станція – Единбург (готель)	90
Екскурсійне обслуговування містом (4 години)	245
Екскурсійне обслуговування містом (8 годин)	435
Додаткова година	40
Обслуговування в ранні/пізні години (22.00 – 6.00) додатково	35

Вхідні квитки в замки та музеї згідно програми сплачуються на місці, приблизно 130 євро.

Страховка від невіїзду – 20 євро (є обов'язковою для всіх турів з 01.04. 2008 р.).

Також у вартість туру на одну особу входить:

– розміщення у двозірковому готелі у Лондоні, номер стандарт, сніданок – 180 євро (якщо одномісний номер) і 85 євро (якщо двомісний номер);

– розміщення в двозірковому готелі в Единбурзі, номер стандарт,

сніданок – 175 євро (якщо одномісний номер) і 80 євро (якщо двомісний номер);

- відвідування Spa-Салону «One Spa» – 65 євро 1 година;
- оренда мікроавтобуса 1 година – 75 євро;
- послуги гіда-екскурсовода 1 година – 12 євро.

Отже, остаточні розрахунки туру «Містична Велика Британія» виглядають наступним чином.

1. Постійні витрати, які складають близько 1000 євро на місяць. У тур закладаємо 5 % від постійних витрат. Це складає 50 євро.

2. Непостійні витрати:

– трансфер аеропорт – готель – аеропорт (автобус на 20 осіб коштує 460 євро);

– залізничний транспорт Лондон – Единбург – Лондон (1 квиток коштує 75 євро, 20 осіб – 1500 євро);

– проживання в Лондоні: 4 ночі у двомісному номері з особи – 340 євро (10 номерів на 20 осіб – 6800 євро);

– проживання в Единбурзі: 3 ночі у двомісному номері з особи – 240 євро (10 номерів на 20 осіб – 4800 євро).

Екскурсії:

– 2 день: 2 екскурсії. Їх вартість складає 110 євро (3, 5 години) плюс 30 євро (1 година). Разом 140 євро;

– 3 день: 1 екскурсія – 160 євро (7,5 годин);

– 5 день: 2 екскурсії. Їх вартість складає 110 євро (4 години) плюс 80 євро (3 години). Разом 190 євро;

– 6 день: 2 екскурсії. Їх вартість складає 70 євро (2, 5 години) плюс 30 євро (2 години). Разом 100 євро.

Сума екскурсій: 590 євро (це варіативна частина туру).

Оренда мікроавтобуса:

– 2 день: 4,5 години (75 євро за годину) – 337, 5 євро;

– 3 день: 7,5 годин (75 євро за годину) – 562, 5 євро;

– 5 день: 7 годин (75 євро за годину) – 525 євро;

– 6 день: 4, 5 години (75 євро за годину) – 337,5 євро.

Сума оренди мікроавтобуса: 1762,5 євро.

Послуги українського гід-екскурсовода:

- 2 день: 4,5 години (12 євро година) – 54 євро;
- 3 день: 7,5 годин (12 євро година) – 90 євро;
- 5 день: 7 годин (12 євро година) – 84 євро;
- 6 день: 4, 5 години (12 євро година) – 54 євро.

Сума послуг гід-екскурсовода: 282 євро.

Спа – салон:

- 3 години – 195 євро (20 осіб – 3900 євро).

Разом: 20145 євро (із групи).

3. Прибуток фірми з туру – 10%, що складатиме 2015 євро.

4. Податок на прибуток у розмірі 19 % (на 2023 р.) складає 383 євро.

5. Собівартість на групу з 20 осіб складається з суми: 20145 євро з групи, плюс прибуток фірми з туру 2015 євро, а також 383 євро податку. Отримуємо 22543 євро.

6. Вартість туру на 1 особу – 1127 євро. Така низька ціна обумовлена тим, що до вартості не входить авіапереліт, а також варіативністю екскурсійної програми (див. табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Вартість туру «Містична Велика Британія»

Стаття витрат	На одну особу, євро	На групу 20 осіб, євро
Постійні витрати фірми	2,5	50
Трансфер аеропорт – готель – аеропорт	23	460
Залізничний транспорт Лондон – Единбург – Лондон	75	1500
Проживання в Лондоні (4 ночі)	340	6800
Проживання в Единбурзі (3 ночі)	240	4800
Екскурсії (разом)	29,5	590
Послуги українського гід	14,1	282
Оренда мікроавтобуса	88	1762,5
Спа-салон (3 години)	195	3900
Прибуток фірми з туру	101	2015
Податок на прибуток 19 %	19	383
Загальна вартість туру	1127	22543

У результаті розробки тура «Містична Велика Британія» можна зробити висновки, що тур має безліч факторів, що впливають на його конкурентоспроможність. Якість і надійність тура відповідає необхідним стандартам, а саме:

- відповідає призначенню (відповідає очікуванням і фізичним можливостям споживачів);
- точний і своєчасний до виконання (обсяг, строки та умови обслуговування відповідають вимогам, передбаченим у турові);
- комплексний (забезпечує можливість одержання не тільки основних, але й додаткових послуг);
- комфортний (тур надається в комфортних умовах обслуговування);
- ергономічний (тривалість обслуговування, довжина й складність туристського маршруту, використовувані транспортні засоби, меблі та інші предмети оснащення відповідають фізіологічним і психологічним можливостям туристів);
- обслуговуючий персонал етичний (гарантія ввічливості, доброзичливості й комунікабельності персоналу).

Даний тур є привабливим і престижним для споживачів, він відповідає вимогам, що передбачають додаткові зручності для туристів (трансфер, надійні авіакомпанії, комфортабельне проживання, професійні гіді, повноцінне харчування).

У зв'язку із проведеним аналізом, можемо зробити висновок, що ціни цього туру цілком конкурентоспроможні, тому що даний тур перебуває в середній ціновій категорії.

Містичний тур є унікальним, таким, що майже не зустрічається на ринку України й за всіма критеріями є конкурентоспроможним.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити наступні висновки:

1. Терміни «туризм», «турист», «дестинація» є істотними для вивчення туризму. Туризм - це тимчасові виїзди громадян та осіб без громадянства у вільний від роботи час з місця постійного проживання з оздоровчими, туристичними, професійними, спортивними, релігійними, комерційними, пізнавальними та іншими цілями тривалістю не менше 24 годин. і максимум 6 місяців без заняття діяльністю, яка приносить дохід за місцем проживання. Турист, навпаки, є споживачем туристичних послуг з усім розмаїттям його потреб і мотивацій поведінки. Туристична дестинація — це певна територія, яка надає різноманітні послуги, що задовольняють потреби мандрівників і задовольняють їхні потреби в транспорті, розміщенні, харчуванні, розвагах, оздоровленні тощо. Основними видами туризму є внутрішній і міжнародний, який поділяється на в'їзний і вихідний відповідно до напрямку руху.

2. Велика Британія – регіон з великою кількістю туристичних та ознайомчих об'єктів, які відвідують туристи з усього світу. Оскільки Велика Британія складається з чотирьох адміністративних частин - Англії, Шотландії, Уельсу та Північної Ірландії, це також туристичні зони. За одну поїздку неможливо пізнати лише найважливіші туристичні регіони Великобританії – Англію та Шотландію. У цих регіонах знаходиться велика кількість історичних архітектурних споруд різних періодів, а також мальовничих природних об'єктів. Тому туристи, які вже відвідали Британію, напевно захочуть відвідати цю країну ще раз і дізнатися більше з інших джерел знань. Це призводить до збільшення групових та індивідуальних поїздок і збільшення пропозиції в цьому напрямку.

Туризм є одним із найцінніших видів експорту Великої Британії. Це також глобально конкурентоспроможна галузь, і результати не лише демонструють постійну здатність Великобританії конкурувати на міжнародному рівні в залученні відвідувачів, але також свідчать про важливість туризму як рушія економічного зростання.

Максимальний приплив туристів забезпечують країни-сусіди:

Німеччина, Франція, Ірландія, Бельгія, Нідерланди, країни Скандинавського півострова, а також: США, Канада, Нова Зеландія, Австралія, ПАР. З кожним роком зростає наплив неєвропейських туристів, наприклад американців. Стрімко зростає потік туристів, які приїжджають до Великобританії з Японії. Витрати іноземців у Великобританії перевищують аналогічні витрати британців за кордоном, створюючи позитивний баланс туризму.

Аналіз туристичних потоків Великої Британії дозволяє визначити основну мету поїздок нерезидентів Великобританії до країни. За останні три роки поїздки на вихідні домінували як мета поїздки до Великобританії (39,8% у 2022 році).

Крім того, традиційно однією з головних причин відвідування країни є відвідування родичів (31%), що пов'язано з географічною близькістю Великої Британії та інших країн-лідерів за попитом.

Окремою позицією є діловий туризм, оскільки в країні знаходяться найбільші фінансові та ділові центри світу, такі як Лондон, Глазго, Ліверпуль та ін. На бізнес-туризм припадає 22,3% від загального числа прибуттів у 2022 році.

Основними напрямками туризму у 2022 році є міський туризм, відвідування найвідоміших туристичних об'єктів, відвідування історичних пам'яток, вільний час та активний відпочинок, сільський туризм, культурні, музичні, спортивні заходи, пізнавальний туризм.

Експерти з туризму прогнозують 35,1 мільйона відвідувань у 2023 році (86% від рівня 2019 року та на 18% більше, ніж у 2022 році) і витрати £29,5 мільярдів (104% від рівня 2019 року та 14% більше, ніж у 2022 році). Якщо останнього показника буде досягнуто, це буде рекордно високий рівень витрат на в'їзд до Великобританії в номінальному вираженні, хоча з поправкою на інфляцію він становитиме 87% від рівня 2019 року в реальному вираженні, що відповідає тенденції щодо кількості відвідувачів. .

3. Містичні тури – відносно новий тренд на українському туристичному ринку. Містичні візити бувають освітніми або пізнавальними в залежності від категорії клієнтури. Люди, які вперше їдуть до Британії, щоб побачити місця, пов'язані з привидами, отримують лише уявлення,

познайомляться з традиціями країни. Містика в таких подорожах представлена у вигляді легенд і забобонів, які розповідає гід під час екскурсії.

Тривалість 8 днів і 7 ночей. Це оптимальна кількість днів для відвідування такої траси. Двозірковий готель є стандартним для цього туру. Бо туристів, які здійснюють такі подорожі, більше цікавить сама програма, аніж умови проживання. Тому двозірковий готель є найбільш оптимальним варіантом.

Транспорт по всій Великобританії здійснюється комфортабельними туристичними автобусами місткістю 15-20 осіб. Трансфери з Лондона до Единбурга надає Британська залізниця 2-го комфортного класу.

Це основні та невід'ємні частини екскурсії. Оскільки траса комбінована, до розробки траси «Містична Велика Британія» додано відвідування спа-салону.

Вартість екскурсії «Містична Великобританія» 1127 євро з особи. Ціни на даний тур досить конкурентні, так як даний тур відноситься до низької цінової категорії. Містичний тур унікальний, тому майже відсутній на українському ринку і конкурентоспроможний за всіма критеріями.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Бабарицька В. К. Менеджмент туризму. Туроперейтинг : навч. посіб. Київ : Альтерпрес, 2004. 288 с.
2. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія. Київ : Центр навчальної літератури, 2007. 312 с.
3. Григорук П. М. Методичний базис досліджень. Економіка: реалії часу. Київ, 2011. 56 с.
4. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг. Київ : Альтерпрес, 2002. 436 с.
5. Дідик Я. М. Рекреаційні ресурси та рекреаційна система. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 50 153 с.
6. Соловйов Д. І. Вдосконалення понятійного апарату теоретичного забезпечення функціонування туристичної сфери. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2011. № 4 (16). С. 82–88.
7. Крачило Н. П. Основи туризмознавства. Київ, 2008. 120 с.
8. Агафонова Л. Г., Агафонова О. Е. Туризм, готельний та ресторанний бізнес: ціноутворення, конкуренція, державне регулювання. Київ, 2002. 358 с.
9. Leiper N. *Tourism Management. Malaysia* : Pearson Education Australia, 2004. 254 p.
10. Колосінська М. І. Дослідження теоретичних підходів до визначення категорії «туризм». *Економіка. Управління. Інновації*. 2011. № 2. С. 26–34.
11. Мальська М. П., Худо В. В., Цибух В. І. Основи туристичного бізнесу : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 272 с.
12. Бейдик О. О. Словник-довідник з географії туризму, рекреалогії та рекреаційної географії. Київ : Палітра, 1997. 86 с.
13. Шаблій О. І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. 744 с.
14. Грабченко А. І., Федорович В. О., Гаращенко Я. М. Методи наукових досліджень : навч. посіб. Харків : НТУ «ХП», 2009. 142 с.
15. Методи наукового дослідження. URL : https://pidru4niki.com/1529052760991/dokumentoznavstvo/metodi_naukovogo_d

oslidzhennya (дата звернення: 28.03.2023).

16. SWOT-аналіз: сфера та спосіб застосування. <https://osvita.ua/vnz/reports/management/15382/> URL : (дата звернення 29.03.2023).

17. Балабанова Л. В. SWOT-аналіз – основа формування маркетингових стратегій : навч. посіб. Київ, 2005. 301 с.

18. Смаль І. В. Туристичні ресурси світу. Ніжин : Видавництво Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, 2010. 336 с.

19. Стафійчук В. І. Туристичне країнознавство: туристичні ресурси світу. Європа, Азія, Австралія та Океанія. Київ : Альтерпрес, 2009. 427 с.

20. Transport Department. Road Traffic Statistics 2020. URL : <https://roadtraffic.dft.gov.uk/summary> (дата звернення: 29.03.2023).

21. Transport Department. Road Conditions in England, Years Ending March 2020 and March 2021. URL : https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1032371/road-conditions-in-england-to-march-2020-and-march-2021.pdf (дата звернення: 29.03.2023).

22. National parks UK. URL : <https://www.nationalparks.uk/parks/> (дата звернення: 30.03.2023).

23. Кучерява Г., Козак Т. Розвиток туризму у Великій Британії: особливості та перспективи. *Часопис соціально-економічної географії*. 2019. Вип. 27. С. 70–80.

24. Мальська М. П., Гамкало М. З., Бордун О. Ю. Туристичне країнознавство. Європа: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 224 с.

25. Jansen K. Tourism is leading UK economy growth. *Caterer & Hotelkeeper*. 2021. Vol. 204. Is. 4844. P. 22–28.

26. Туризм у Великій Британії. URL: <http://www.geograf.com.ua/great-britain/555-great-britain-tourism> (дата звернення: 01.04.2023).

27. 10 найцікавіших місць Великої Британії. URL : <https://joinuplviv.com/top-10-velikobritanii/> (дата звернення: 05.04.2023).

28. Визначні місця Великобританії. URL : <https://tut->

cikavo.com/svit/turyzm/854-viznachni-mistsya-velikobritaniji (.).

29. Міста Великобританії. URL : <https://mandry.club/mista-velikobritanii/> (дата звернення: 06.04.2023).

30. Кращі місця для відвідування у Великобританії. URL : <https://uk.alinks.org/best-places-to-visit-in-the-uk/> (дата звернення: 05.04.2023).

31. Туризм в Великобританії. URL : <https://sites.google.com/site/najpopular/home/turizm-v-velikobritaniie> (дата звернення: 07.04.2023).

32. Визначні місця Шотландії. URL : <https://poradnuk.com.ua/kraini-svitu/europe/england/shotlandiya-vidpochynok-podorozhi.htm> (дата звернення: 09.04.2023).

33. Шотландія – країна замків, привидів та легенд. URL : <https://odisej2012.com/shotlandiia-kraina0zamkiv-pryvydiv-legend/> (дата звернення: 09.04.2023).

34. Що подивитися в Шотландії за 11 днів. URL : <https://uk.champagnethill.com/2675-what-to-see-in-scotland-in-11-days.html> (дата звернення: 10.04.2023).

35. Пам'ятки Уельсу – найцікавіші місця. URL : <https://druzy.com.ua/pamiatki-yelsy-naicikavishi-miscia/> (дата звернення: 15.04.2023).

36. Foley N., Rhodes C. Tourism: statistics and policy. London : House of Commons Library, 2019. 127 p.

37. Туризм – провідна галузь економіки Великобританії. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/25160253.html> (дата звернення: 19.04.2023).

38. Overseas travel and tourism: April 2022 provisional results. URL : <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/leisureandtourism/bulletins/overseastravelandtourism/april2022provisionalresults> (дата звернення: 20.04.2023).

39. Touring trends: how people are travelling in 2022. URL : <https://travelweekly.co.uk/destinations/touring-travel-trends-2022> (дата звернення: 21.04.2023).

40. VisitBritain. Official Statistics. URL :

<https://www.visitbritain.org/official-statistics> (дата звернення: 25.04.2023).

41. GB Domestic Overnight Tourism: Latest results. URL: <https://www.visitbritain.org/gb-domestic-overnight-tourism-latest-results> (дата звернення: 25.04.2023).

42. Галасюк С. С. Основні напрями розвитку туристичного ринку Великої Британії. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/147035567.pdf> (дата звернення: 27.04.2023).

43. Williams Bradley. 64+ UK Travel & Tourism Statistics (2023). URL : <https://www.dreambigtravelfarblog.com/blog/uk-travel-tourism-statistics> (дата звернення: 28.04.2023).

44. GB Day Visits: Latest Results. URL: <https://www.visitbritain.org/gb-day-visits-latest-results> (дата звернення: 30.04.2023).

45. Accommodation Occupancy: Latest results. URL: <https://www.visitbritain.org/accommodation-occupancy-latest-results> (дата звернення: 05.05.2023).

46. Посольство Великої Британії в Україні. URL : <https://www.gov.uk/world/organisations/british-embassy-kyiv.uk> (дата звернення: 07.05.2023).

47. Антонець Д. К. Виклики пандемії COVID-19 в світовому туризмі та шляхи виходу з кризи. *Актуальні проблеми, пріоритетні напрямки та стратегії розвитку України* : тези доповідей III Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф., 13 жовтня 2021 р. Київ : ІТТА, 2021. С. 651–656.

48. Гурова Д. Д., Каптюх Т. В., Шморгуненко Є. О., Антонець Д. К. Прогнози й тенденції розвитку туризму та рекреації в світі у 2022 році. *International scientific innovations in human life* : 13th International scientific and practical conference, July 6-8, 2022. Manchester, United Kingdom, 2022. P. 189–193.

49. Антонець Д. К., Гурова Д. Д. Сучасний стан розвитку індустрії подорожі і туризму Великої Британії. *Світові досягнення і сучасні тенденції розвитку туризму та готельно-ресторанного господарства* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 25 листопада 2022 р. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2022. С. 25–28.

ДОДАТКИ

Додаток А

Програма містичного комбінованого туру у Велику Британію
(8 днів/7 ночей)

1 день: виліт з Варшави. Прибуття в Лондон. Зустріч в аеропорті «Лутон» із представником компанії, що приймає туристів. Трансфер у готель. Розміщення в готелі. Вільний час.

2 день: сніданок в готелі. Екскурсія місцями із привидами (на мікроавтобусі переміщуються від об'єкта до об'єкта): Лондонський Тауер, Букенгемський палац, Віндзорський замок, Кенгсінгтонський палац, Англійський банк, замок Вудсток. Нічна екскурсія в будинок на Берклі-Сквер, Королівський театр на Друрі-лейн.

3 день: сніданок в готелі. Від'їзд у графство Англії Сомерсет (замок Данстер із привидами) і Нортфолк (замок Бліклінт-Хол). Прибуття в Лондон.

4 день: сніданок в готелі. Трансфер на залізничний вокзал Kings Cross (час у дорозі 5 годин). Розміщення в готелі Единбургу. Вільний час.

5 день: сніданок в готелі. Екскурсія замками Единбургу: замок Балморал, замки Гратс і Друм, замок Стерлінг. Нічна екскурсія в Единбургський замок, прогулянка по Грассмаркет, Грейфріас (церква й цвинтар), Единбург Данджеон (підземелля Единбургу).

6 день: сніданок в готелі. Екскурсії містичними місцями: підвір'я «Mary Kings Close» (поземний ланцюг вулиць), підвальне приміщення «Niddry street». Нічна екскурсія в підземелля «Blair street vault».

7 день: сніданок в готелі. Відпочинок у Spa-Центрі «One Spa». Увечері трансфер на залізничну станцію Единбургу. Прибуття в Лондон. Розміщення в готелі.

8 день: сніданок в готелі. Трансфер в аеропорт Лутон. Виліт у Варшаву.